Central European Education Institute (Bratislava, Slovakia)
National Institute of Economic Research (Batumi, Georgia)
Batumi Navigation Teaching University (Batumi, Georgia)
Regional Academy of Management (Kazakhstan)
Public Scientific Organization «Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration» (Kyiv, Ukraine)
supported by
Financial and Economic Scientific Union and
Publishing house «INTERNAUKA» (Kyiv, Ukraine)

Abstracts of scientific papers

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE: «SCIENCE AND GLOBAL STUDIES»

30 December 2019

Bratislava, Slovakia
2019

Central European Education Institute
(Bratislava, Slovakia)
National Institute of Economic Research
(Batumi, Georgia)
Batumi Navigation Teaching University
(Batumi, Georgia)
Regional Academy of Management (Kazakhstan)
Public Scientific Organization
«Ukrainian Assembly of Doctors
of Sciences in Public Administration»
(Kyiv, Ukraine)
Supported by
Financial and Economic Scientific Union and
Publishing house «INTERNAUKA»
(Kyiv, Ukraine)

Сборник тезисов научных трудов

МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ:

«SCIENCE AND GLOBAL STUDIES»

«30» декабря 2019

Збірник тез наукових праць

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ:

«SCIENCE AND GLOBAL STUDIES»

«30» грудня 2019

Abstracts of scientific papers

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE:

«SCIENCE AND GLOBAL STUDIES»

30 December 2019

Bratislava, Slovakia
2019

UDC 001
S40

S40 «Science and Global Studies»: Abstracts of scientific papers of International Scientific Conference (Bratislava, Slovakia, 30 December 2019) / Financial And Economic Scientific Union, 2019. — 102 p.

Compilation of the materials of the international scientific conference: «Science and Global Studies».

All materials are published in the original language in author's edition.

The editors do no always share the opinions and views of the author. Responsibility for the accuracy of facts, names, geographical names, quotes, numbers and other information is held by the authors of the publications.

Using scientific ideas and materials from this compilation, references to authors and publications are mandatory.

© Article Authors, 2019

Chairman of the Organizing Commitee:

Romanenko Evgeny Aleksandrovich — Doctor of Science in State Public Administration, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Vice-Rector of the Interregional Academy of Personnel Management.

Co-Chairs of the organizing committee:

Kovalenko D. I. — PhD in Economics, Associate Professor, Sedator of the financial and economic scientific council and the Publishing house "Internauka".

Motrenko T. V. — Doctor of Philosophy, Professor, Professor, Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, Academician of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine.

Zhukova I. V. — PhD in Public Administration, Associate Professor, Executive Director of the Presidium of the public scientific organization "All-Ukrainian Assembly of Doctors of Science in Public Administration".

Members of the organizing commitee:

Miriam Zajacová — Ph.D., MBA, konateľka Central European Education Institute, s.r.o.

Badri Gechbaia — Doctor of Economics, Associate Professor, Director of National Institute of Economic Research, Georgia.

Midelsky Sergey Ludwigovich — Professor of Regional Academy of Management, President of the Regional Academy of Management.

Skrinkovsky Ruslan Nikolaevich — PhD in Economics, Corresponding Member of the Ukrainian Academy of Sciences (Lviv, Ukraine).

Kurilo Lyudmila Izidorovna — Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of Department of Marketing and Business Management, National University of Kyiv-Mohyla Academy (Kiev, Ukraine).

CONTENTS

SECTION 1. ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT.....10

Klym Nadia, Hrytsak Oksana
Current state and issues of taxation in Ukrainian forestry 10

SECTION 2. GOVERNANCE, SELF-GOVERNMENT AND PUBLIC SERVICE 15

Bogdanenko Anatolii
State investment and innovation policy to encourage economic objects in the market economy 15

Babytska Svetlana
Functions of the state as a political institute in relation to the sphere of culture 19

Druzhinin Sergey
Theoretical bases of formation of the system of state-public partnership in the field of culture 23

Durman Elena
Historical analysis of the Ukraine's foreign policy structures formation 26

Durman Mykola
Analysis of the filling of some economic functions in terms of state regulatory policy 30

Kayukin Vasyl
Railway transport reform: preparation JSC «Ukrainian Railways» to IPO 34

Kislov Denis
The role of public administration mechanisms in the progressive development of the country 37

Klimenko Olga
State regulation of non-bank financial services markets: scientific and practical aspects 41

Martyshyn Denys
Main directions of social policy of Orthodox churches of Ukraine 47

Romanenko Evgeny
On the creation of a single interoperable system of public electronic registers 51

Sichova Anastasiya
The system of social credit: the form of monopoly or the method of public control? 55

Stativka Natalia , Bubly Maxim
Specificity of using the program-based method of public administration in modernization of social infrastructure 59

Shojko Vasil, Zhukova Irina, Lytvyn Natalia
European experience of local self-government organization: legal support and civil protection 63

SECTION 3. MONEY, FINANCE AND CREDIT 67

Zolokover Andrey
The model of financial markets functioning in France 67

SECTION 4. LAW 70

Konovalova Nadezhda
Contempt of court and judge: controversial issues of interpretation 70

Skrynkovskyy Ruslan, Zayatz Olga
Actual issues of professional liability of lawyers in Ukraine 74

SECTION 5. PSYCHOLOGY, PEDAGOGY, EDUCATION, PHILOSOPHY AND PHILOLOGY 78

Olyinik Valentina
National upbringing in general secondary education establishments: a modern perspective 78

SECTION 6. PRODUCTION POWER DEVELOPMENT AND REGIONAL ECONOMY 81

Sazhin Viktor, Sazhin Boris
The introduction of energy-efficient dryers as a factor of regional production clusters development 81

SECTION 7. ECONOMY AND NATIONAL ECONOMIC MANAGEMENT ...85

Gbur Zoryana
Financing of medical services in the health care system of Ukraine 85

SECTION 8. ECONOMY AND ENTERPRISE MANAGEMENT 90

Velikih Ksenia
Strategic planning in enterprise management 90

Gavrilenko Nikolay
Digitalization is the prerogative of changes in nature monopolies 94

Kramar Oleg
The theory of personnel management on the basis of labor normalization and optimization of working time in the enterprise management system 98

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ 10

Klym Nadia, Hrytsak Oksana
Current state and issues of taxation in Ukrainian forestry 10

СЕКЦІЯ 2. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ, САМОВРЯДУВАННЯ І ДЕРЖАВНА СЛУЖБА 15

Bogdanenko Anatolii
State investment and innovation policy to encourage economic objects in the market economy 15

Бабицька Світлана Ігорівна
Функції держави як політичного інституту по відношенню до сфери культури 19

Дружинін Сергій Сергійович
Теоретичні основи формування системи державно-громадянського партнерства у сфері культури 23

Дурман Олена Леонідівна
Історичний аналіз становлення зовнішньополітичних структур України.....26

Дурман Микола Олександрович
Аналіз наповнення деяких економічних функцій з точки зору державної регуляторної політики.....30

Каюкін Василь Олексійович
Реформування залізничного транспорту: підготовка АТ «Укрзалізниця» до ІРО 34

Кіслов Денис Васильович
Роль механізмів публічного управління у прогресивному розвитку країни 37

Клименко Ольга Вікторівна
Державне управління ринками небанківських фінансових послуг: науковий та практичний аспекти 41

Мартишин Денис Сергійович
Основні напрями соціальної політики православних церков України.....47

Романенко Євген Олександрович
Про утворення єдиної інтероперабельної системи публічних електронних реєстрів **51**

Сичова Анастасія Олександрівна
Система соціального кредитування: форма монополії або метод громадянського контролю? **55**

Статівка Наталія Валеріївна, Бублій Максим Петрович
Специфіка використання програмно-цільового методу державного управління у модернізації соціальної інфраструктури **59**

Шойко Василь Анатолійович, Жукова Ірина Віталіївна, Литвин Наталія Михайлівна
Європейський досвід організації місцевого самоврядування: нормативно-правове забезпечення та цивільний захист **63**

СЕКЦІЯ 3. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ **67**

Золковер Андрій Олександрович
Модель функціонування фінансових ринків у Франції **67**

СЕКЦІЯ 4. ПРАВО **70**

Коновалова Надія Тарасівна
Неповага до суду і судді: спірні питання тлумачення **70**

Скриньковський Руслан Миколайович, Заяць Ольга Степанівна
Актуальні питання страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні **74**

СЕКЦІЯ 5. ПСИХОЛОГІЯ, ПЕДАГОГІКА, ОСВІТА, ФІЛОСОФІЯ ТА ФІЛОЛОГІЯ **78**

Олійник Валентина Василівна
Національне виховання у закладах загальної середньої освіти: сучасний погляд **78**

СЕКЦІЯ 6. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА **81**

Сажин Виктор Борисович, Сажин Борис Степанович
Внедрение энерго-ресурсосберегающих сушилок как фактор развития региональных производственных кластеров **81**

СЕКЦІЯ 7. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ **85**

Гбур Зоряна Володимирівна
Фінансування медичних послуг в системі охорони здоров'я України **85**

СЕКЦІЯ 8. ЕКОНОМІКА І УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....90

Великих Ксения Александровна
Стратегическое планирование в управлении организацией.....90

Гавриленко Микола Миколайович
Цифровізація — прерогатива змін у діяльності природних монополій.....94

Крамар Олег Михайлович
Теорія управління персоналом на засадах нормування праці та оптимізації витрат робочого часу у системі менеджменту підприємства.....98

Section 1.
ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT

Klym Nadia
PhD, Associate Professor of Accounting and Audit
Ukrainian National Forestry University
Lviv, Ukraine

Hrytsak Oksana
PhD, Associate Professo of Accounting and Audit
Ukrainian National Forestry University
Lviv, Ukraine

CURRENT STATE AND ISSUES OF TAXATION IN UKRAINIAN FORESTRY

Creating acceptable conditions for the maintenance and restoration of forestry is one of the primary tasks of the state for the purpose of sustainable development of this sector and the development of the ecosystem of the country as a whole. The purpose of the research is to identify features and urgent issues in taxation of forestry enterprises, as well as to outline areas for optimizing the tax policy of the state in relation to forestry enterprises. We have included the results of analytical research related to the tax payments completed by the enterprises in the forestry industry [1], studying the nature of the rent payments and their nature [2], also the specificity of taxing the forest land and resource usage [3].

First of all, it should be noted that forestry enterprises are in the general system of taxation and pay the taxes, duties and payments required by the Tax Code of Ukraine [4]: 1) value added tax — 20% from the sale of goods, works, services; other income; 2) income tax — 18% of the financial result of the forestry enterprise (before taxation); 3) immovable property tax — 1–2,7% of the minimum wage on the area of the object of residential real estate; 4) environmental tax — is paid in accordance with the class of hazardous pollutants per 1 ton; 5) land fee — 0.3–3% of the normative monetary valuation unit of the land area; 6) rent for the special use of for-

est resources — 10–15% for the timber harvested in the order of cutting of the main use, and / or timber harvested during the implementation of certain measures; 7) the fee for the use of water resources — 72,25 UAH per 100 m^3. (Fig. 1). Along with this, forestry enterprises transfer taxes and compulsory fees to the budget, which are deducted from wages of employees. These include: 1) personal income tax — 18%; 2) military fee — 1,5%.

The forest land tax is levied as a rent for the special use of forest resources, which is a specific tax for forestry. We will analyze the payment dynamics by state enterprises of the State Agency of Forest Resources of Ukraine of this specific tax in 2015–2018 period by budget type (Fig. 2).

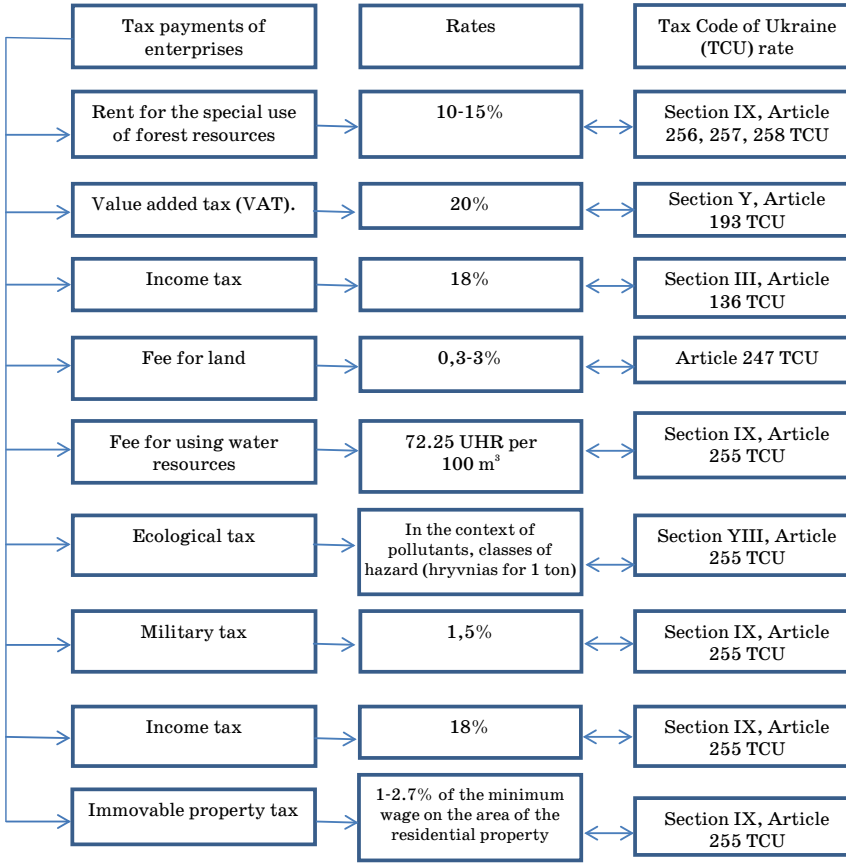

Fig. 1. The main tax payments of forestry enterprises under the Tax Code of Ukraine [1; 4]

For the possibility of carrying out a critical analysis of the current tax system in Ukraine concerning the activities of forestry enterprises, we will focus on the existing types of taxes in the forestry industry of different countries (Table 1).

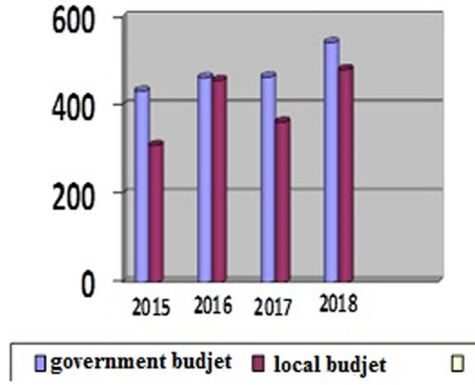

Fig. 2. The dynamic of paying rent for using the forest resources by the enterprises of the State Agency of Forest Resources of Ukraine between 2015–2018 y., UAH millions [5]

Table 1

Taxation in forestry of different countries of the world

Item No	Type of tax in forestry	Countries												Total
		Bulgaria	Estonia	Canada	Germany	Poland	Russia	USA	Turkey	Italy	Norway	Finland	Sweden	
1	Land Tax	-	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-	-	7
2	Forest Tax	-	+	+	+	+	-	+	+	-	-	-	-	7
3	Roundwood timber tax	-	-	+	+	+	-	+	-	-	-	-	-	4
4	Tax on the forest (at the root)	-	-	+	+	-	+	+	-	-	-	-	-	4
5	Tax on forest heritage	-	+	+	+	+	-	+	+	-	-	-	-	6
6	The license fee on the workpiece	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	2
7	Tax on lease contracts	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	2
8	Natural resource tax	-	+	+	-	+	+	+	+	-	-	-	-	6
9	Income tax from forest lands	+	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-	3
10	Tax on forest property	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	1
Total		1	4	8	5	5	3	8	4	1	1	1	1	X

Source: own development of authors with partial consideration of developments [6; 7]

The largest number of taxes related to forestry has been recorded in Canada. From the list of taxes, we can conclude that the basis for taxation in these countries is mainly wood, logging, land and forest rights. It should also be noted that the tax policy of most of the studied countries is constructed in such a way that a significant part of the taxes received from the budget from the activities and / or use of forestry are directed to the reproduction of forests.

The rate of the new land tax on forest is from 0% to 5% of the normative value of 1 ha of forest land. Setting a specific rate depends directly on the decision of the city and village councils. However, when determining the rates of this tax the specifics of forest resources should be taken into account.

The introduction of a new land tax on the forest will lead to a rise in prices for wood and the stopping of forest reproduction in Ukraine, and

Table 2

Cause-effect relationship of accepted changes to the TCU regarding taxation of forestry enterprises

Making changes to the TCU dated July 10, 2018	Consequences for forestry enterprises
The taxation of land that is in the stage of establishing tree-stands (not including forest crops, log cabins, gaps) or growing plantations up to the age of 40, and in which it is impossible to obtain timber suitable for sale (it is more profitable to grow crops than the forest)	increase in wood price to 1.5–2 times in the market
	increase of cutting intensity and influence on forest quality
	stopping the work of most enterprises in the woodworking industry and forestry enterprises due to the high cost of wood
Taxation of all protective forests of the southern and eastern regions of the Steppe and Forest-steppe zones, which for the last three years are without budget support, and the area of forest fires increases every year	a significant increase in the cost of maintaining forests
	reducing the quality of forests due to the impossibility of restoring, preserving and maintaining
The taxation of forests with limited forest use — in reserves of regional and local significance, other objects of the nature reserve fund	increasing the risk of cutting intensity, which negatively affects the conservation of forest biodiversity and its qualitative composition
	a significant increase in the cost of maintaining hunting facilities

Source: is systematized according to the data of the State Forest Resources Agency of Ukraine [8]

can serve as a number of negative impacts of the application of such a tax policy on forestry (Table 2).

It should be mentioned that forestry is an independent form of economic activity of the country, therefore it would be reasonable to study comprehensively the features of activity and taxation of forestry enterprises.

References

1. Garasym P., Klym N., Khomyak R. (2018) Features of Taxation of ForestryEnterprises//"Economics, Entrepreneurship, Management", Volume 5, Number 1, PP. 55–62. URL: http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/ 2018/may/12797/180583maket57-64.pdf

2. Gharasym P. M., Klym N. M. (2018) Rentna plata za specialjne vykorystannja lisovykh resursiv u bjudzhetnij systemi Ukrajiny [Rent payment for special use of forest resources in the budget system of Ukraine] Proceedings of the Finansovyj rynok: instytuciji ta instrumenty (Ukrain, Lviv, June 3–6, 2018) Vydavnyctvo Ljvivsjkoji politekhniky. PP. 26–28.

3. Petro Harasym, Nadia Klym, Oksana Hrytsak. The taxation of subjects and objects of forestry enterprises in Ukraine: features, mechanisms and outlook. Informational and financial instruments for evaluation and management of the company's / Journal of Eastern European and Central Asian Research, 6 (2) 2019. PP. 309–318.

4. Verkhovna Rada of Ukraine (2010). Podatkovyj kodeks Ukrai'ny [Tax Code of Ukraine]. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018). Social'no-ekonomichnyj rozvytok Ukrai'ny za sichen'-serpen' 2018 roku. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/infografika/2018/soes/ukr/sed/ser_08_2018.pdf.

6. Len'o, R. V. Perspektyvni naprjamy vprovadzhennja zarubizhnogo dosvidu v systemu upravlinnja lisovym gospodarstvom Ukrai'ny [Perspective directions of introduction of foreign experience in forest management system of Ukraine]. URL: http://academy.gov.ua/ej/ej16/txts/12LRVLGU.pdf

7. Tolchanova, Z. O. (2008). Shljahy reformuvannja lisovogo gospodarstva Ukrai'ny z urahuvannjam zakordonnogo dosvidu [Ways of reforming forestry of Ukraine taking into account foreign experience]. Ekonomika Ukrai'ny, no. 7. PP. 103–107.

8. Rentna plata za specvykorystannja lisovyh resursiv: osoblyvosti spravljannja u 2018 roci [Rent payment for special use of forest resources: features of harvesting in 2018]. URL: https://news.dtkt.ua/taxation/common/47122

Section 2.
GOVERNANCE, SELF-GOVERNMENT AND PUBLIC SERVICE

Bogdanenko Anatolii
PhD in Public Administration, Doctor of Economic Sciences,
Associate Professor of Public Administration
Interregional Academy of Personnel Management
Kyiv, Ukraine

STATE INVESTMENT AND INNOVATION POLICY TO ENCOURAGE ECONOMIC OBJECTS IN THE MARKET ECONOMY

Successful modernization of the Ukrainian economy requires the pursuit of a consistent systematic state policy aimed at radically increasing the volume of investments and its focusing primarily on the technological renewal of existing production facilities and the creation of new innovative industries. With the need for investment resources in the real sector of the national economy, limited public investment opportunities and the presence of a number of risks to continue the upward trends in investment activity, the state should involve a wide arsenal of mechanisms and instruments aimed at stimulating investment activity of the corporate sector of the economy, attracting internal and external investment resources and creation of an effective system for managing investment processes.

The economic basis of science, technology and innovation policy is the state's attitude to the scientific and technical and innovation spheres of the national economy, to the associations of people engaged in scientific, scientific and technical and innovative activities, as well as to the results of scientific, scientific and technical and innovative work. This attitude of the state is reflected in the knowledge and understanding of the state apparatus of the role and importance of science, products of scientific and technical activities in the state economic system, as well as in the ability to most effectively direct all existing and potential opportunities

of scientific and technological and innovative spheres to achieve tactical and strategic goals of the socio-economic policy of the state.

Within the framework of a single integrated economic growth policy, public investment and innovation policies are linked to and interact with other socio-economic policies (industrial, structural, financial, etc.). For other policies, investment and innovation policies are nowadays the basis, as the results of investment and innovation activities are a driving force in all sectors and sectors of the economy. That is, innovation policy forms the vector of development of the entire economy and its subsystems, and investment policy ensures the achievement of the goals within the established vector of development.

The state innovation and investment policy expresses the political-economic orientation of innovation and investment activity and is implemented through a system of measures that form the state innovation and investment regulation [1, p. 8].

Innovative receptivity is an integral part of the innovation potential that reflects the enterprise's ability to implement and apply innovation.

The scientific potential of the enterprise is also an integral part of the innovation potential, which reflects the ability to generate, develop innovations for the enterprise's own needs [2, p. 185].

Today in Ukraine it is possible to distinguish the following levels of relations in the field of science, technology and IT sphere:

- macroeconomic (state) level;
- mesoeconomic (state) level;
- microeconomic (enterprise (organization)) level.

At the macroeconomic (state) level, the goals, objectives, principles, socio-economic policy, development priorities of the country as a whole, directions of innovation and investment development are determined, state programs and projects are prepared and implemented, the state supports the projects of national importance and that are aimed at solution of constitutional problems [3, p. 410].

At the mesoeconomic level, the innovation and investment system must ensure a balanced implementation of national policy in the region, its own regional policy, and ensure inter-regional innovation and investment cooperation.

At the microeconomic level, development and production of innovative products are carried out, services for providing innovation and investment policy are identified, with the help of created appropriate structures (professional self-regulating organizations of entrepreneurs, etc.) the interests of cooperating industrial enterprises are coordinated, innovation and investment projects are created and implemented.

The activity of the state in the field of science, technology, innovation and investment activity, conditioned by its interests and capabilities, allows solving only part of the tasks related to the use and development of the scientific and technical and IT potential of the region. No less part of responsibilities and responsibility for solving these tasks falls on the regions themselves [4, p. 118].

Indispensable properties of innovation are their market demand. Therefore, innovations must not only have novelty concerning the whole society and to a specific organization but also satisfy the market demand, that is, have the market potential as an indicator of the efficiency of the enterprise, realization of its innovation potential.

Unfortunately, nowadays the state has limited ability to provide financial support to the innovation activity of enterprises, but even indirect measures to stimulate innovation are insufficiently used in Ukraine [5, p. 260].

Today the main task for Ukraine is to create conditions for competitiveness, which at the present stage of society development is determined by the level of educational qualification of the population, the state of fundamental developments, the structure of R&D and the extent of innovations in production. It concerns choosing an innovative strategy, setting priorities, creating a legal framework.

The success of this direction depends on the consistency and radicality of economic transformations. All contracting decisions should be made by state-independent business entities, entrepreneurs, who dispose of their own or borrowed resources and are responsible for the consequences of the decision made with their property. The state should play the role of regulator of tax, customs, and indirectly and credit policy [6].

The movement to technological transformation is not possible without the creation of appropriate organizational institutions that facilitate the commercialization of innovations that stimulate competition between enterprises. They, together with the development of innovative activities, allow concluding on the degree of technical and economic development of the state.

References

1. Bova T. V. (2013), "Formation of the principles of the state innovation and investment policy of Ukraine", Naukovi rozvidky z derzhavnoho ta munitsypalnoho upravlinnia, vol. 2. PP. 1–12.

2. Fedorenko V. H. (2004), "Fundamentals of investment and innovation activity": a textbook, Alerta, 431 p.

3. Bodrov V. H., Safronova O. M., Baldych N. I. (2010), "State regulation of the economy and economic policy": a textbook, Akademvydav, 520 p.

4. Prushkivskyi V., Syvolap T. H. (2011), "Problems of investment policy and innovation of national economy (economic and environmental aspect)", Ekonomichnyi prostir: Zbirnyk naukovykh prats, vol. 47. p. 115–123.

5. Berezhna I. Iu. (2010), "Theoretical and economic approaches to substantiation of the content of investment potential", Derzhava ta rehiony. Seriia: Ekonomika ta pidpryiemnytstvo, vol. 6. PP. 258–263.

6. Lytsur I. M., Lymych Yu. V. (2013), "The factors of formation of sustainable innovation and investment policy", Efektyvna ekonomika, vol. 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2299

Бабицька Світлана Ігорівна
здобувач кафедри політології та філософії
Харківського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління
при Президентові України
м. Харків, Україна

ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ ЯК ПОЛІТИЧНОГО ІНСТИТУТУ ПО ВІДНОШЕННЮ ДО СФЕРИ КУЛЬТУРИ

Основною функцією державного регулювання у сфері культури повинні стати визначення тих напрямків, щодо яких ринкові механізми по тим чи іншим причинам неадекватні, і проведення коригувальних дій для виправлення ситуації, але не командними методами «зверху», а з урахуванням специфіки діяльності культурних інститутів та на підставі партнерства.

Відповідно до цього кожна держава формулює свої власні цілі політики у сфері культури відповідно до сформованої соціокультурної ситуації, які не мають постійного характеру в силу динамічності розвитку культури.

Проте можна виділити ряд функцій, які держава як політичний інститут має виконувати по відношенню до сфери культури своєї країни для досягнення поставлених цілей. По-перше, це забезпечення й захист культурних прав своїх громадян у повному обсязі. Ряд авторів вказує на необхідність встановлення гарантованого державою мінімуму культурних благ, доступних усім громадянам держави. Причому чим більше розвинена держава, тим більше культурних благ включається в цей мінімум [1, с. 17]. Звичайно, визначити цей рівень можливо, але тільки сама людина у відповідності зі своїм рівнем розвитку може вирішити, що необхідно для задоволення її культурних потреб, а встановлення офіційного мінімуму може обмежити реалізацію її культурних прав. Друге, що випливає з першого — забезпечення плюралізму культурної діяльності для задоволення максимальної кількості, що виникають у суспільстві культурних потреб. По-третє, — це охоронна функція, яка передбачає охорону культурної спадщини у всій її різноманітті (що має

здійснюватися на основі об'єктивного підходу, тобто незалежно від уподобань правлячих політичних сил). Для цього необхідно пам'ятати, що культурна спадщина — як матеріальна, так і нематеріальна –належить як минулому, так справжньому і майбутньому. Це причина, по якій політика в сфері культури сьогодення повинна мати яскраво виражену охоронну спрямованість. Питання «що зберігати?» суб'єкти політики у сфері культури не мають права вирішувати ні з класових, ні з прагматичних, ні з естетичних або будь-яких інших групових позицій. Зберігати потрібно все, і в першу чергу спадщину в цілому як компонент пам'яті поколінь [2, с. 62]. По-четверте, держава має надавати обов'язкову підтримку тих напрямків сфери культури, які з різних причин не можуть регулюватися ринковими механізмами (з різних причин в ньому не зацікавлені ні бізнес, ні громадянське суспільство). Для цього важливим завданням держави має стати аналіз ситуації для виявлення областей, де ринок не справляється зі своєю функцією, і створення плану дії для цього випадку. Як правило, це стосується регулювання та субсидування тих областей, які виявляються «економічно нерентабельними» [3, с. 59]. По-п'яте, створення умов для підвищення активності інших суб'єктів у сфері культури. По-шосте — узгодження інтересів і прийняття політичних рішень щодо виникаючих політичних проблем у сфері культури, і законодавче їх закріплення. По-сьоме, — проведення власних інтересів у сфері культури відповідно до стратегій розвитку суспільства.

Жодна з вищеназваних функцій не є заданою раз і назавжди. Змінюються умови — змінюється їх обсяг, визначаючи характер державної політики у сфері культури в її просторово-часовому вимірі, де поєднують як історично сформовані риси, такі нові тенденції.

Слід зауважити, що характер реалізації вищеназваних функцій у конкретній державі залежатиме від двох основних факторів.

По-перше — загальна структура взаємодії суб'єкта та об'єкта регулювання. Відбуватися це може по вертикальним зв'язкам, коли всі рішення приймаються вищими рівнями і доводяться до об'єкта в якості обов'язкових для виконання. Це призводить до повного відчуження керуючих структур від самої сфери культури, і, відповідно, не сприяє ефективному процесу її розвитку та виконання своїх функцій. Взаємодія «по горизонталі» має на увазі партнерські відносини всіх суб'єктів процесу при формуванні та реалізації політики.

Специфіка сфери культури в умовах перехідного періоду розвитку українського суспільства, якщо порівнювати її з іншими схожими секторами людської життєдіяльності, такими як освіта, охорона здоров'я і т.д., полягає в тому, що для більшості вона не є «предметом»

життєвої необхідності [4]. Внаслідок цього значна кількість існуючих тут проблем залишається за рамками активного застосування сил бізнесу та громадянського суспільства, залишаючи державу єдиним суб'єктом процесу. Держава ж у свою чергу в силу не сформованості інституційних основ суспільних відносин і наявності соціально-економічної кризи не завжди здатна адекватно реагувати на потреби сфери культури.

На наш погляд, у період трансформації політичної системи держава повинна взяти на себе роль лідера, ініціюючи, стимулюючи та інтегруючи соціально-політичні зусилля всіх суспільних сил. Для досягнення цього необхідно формування такої системи державної політики, яка б включала в себе і горизонтальні та вертикальні відносини (принаймні, на перших етапах), де вертикаль діє там, де з тієї чи іншої причини не були створені горизонтальні взаємодії. Але в даному випадку, слід відзначити значну роль особистісного чинника, коли багато чого буде залежати від професіоналізму і компетенції людей, що займаються розробкою політики.

По-друге, важливим є характер ставлення державних органів влади до культури. Тут виділяються два основних підходи — це сприйняття її як самоцінності і як інструменту. У першому випадку, культурна діяльність визнається самодостатньою, її важливість для суспільства незаперечна і безпосередньо пов'язується з якістю життя населення. У другому — культура сприймається як інструмент для досягнення якихось інших цілей, таких як отримання інвестицій, прибутку, створення привабливого іміджу країни або окремих територій і т. п. Для досягнення максимального ефекту функціонування сфери культури необхідно вміле поєднання обох точок зору, оскільки крен у бік однієї з них загрожує різними перегинами. Орієнтація виключно на самоцінність сфери культури може віддалити її від реальних потреб суспільства, і вона замкнеться на себе, переставши виконувати свої функції. Надмірне захоплення використанням культури в якості інструменту може позбавити цю сферу своєї значущості і поставити в підлегле становище, що створить можливості застосування її у брудних політичних іграх для досягнення корисливих інтересів окремих осіб і політичних угруповань.

Для періоду реформування політичної системи з нашої точки зору, швидше характерний другий підхід. Наприклад, необхідність затвердження нового статусу країни на міжнародній арені може вимагати подання культурних досягнень. Як правило, в таких ситуаціях перевага віддається культурним цінностям і діячам культури світового звучання. Це найбільш простий підхід і саме сюди спрямовується

найбільшу кількість ресурсів і зусиль, але основна мета тут — політичне позиціонування, а не культурний розвиток. Інші рівні сфери культури при цьому залишаються практично без уваги з боку державних органів влади.

Література

1. Головченко М. Ф. Культура як об'єкт культурної функції сучасної держави / М. Ф. Головченко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. 2013. Вип. 6–1(1). С. 16–19.

2. Дубок І. П. Джерела фінансування сфери культури в Україні та напрями їх розширення / І. П. Дубок // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. 2015. № 2. С. 63–70.

3. Кучин С. П. Теоретичні аспекти розвитку соціально-культурної сфери як об'єкта впливу механізмів державного управління / С. П. Кучин // Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2017. № 1(57). С. 56–60.

4. Мерзляк А. Державне управління сферою культури: вітчизняний та зарубіжний досвід [Електронний ресурс] / А. Мерзляк, Є. Огнарьов // Публічне адміністрування: теорія та практика. 2017. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2017_1_4

Дружинін Сергій Сергійович
аспірант
Одеського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління
при Президентові України
м. Одеса, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДЯНСЬКОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

Досвід ЮНЕСКО у сприянні розвитку державно — громадянського партнерства для культурних та творчих галузей показує, що їх слід розглядати як інвестиції у людський розвиток, а не як субсидії. Розвиток цього сектора також вимагає безпосередньої участі як приватних підприємств, так і професійних асоціацій у пошуку балансу між державними та приватними інтересами. Таке партнерство — шлях до кращого майбутнього — не тільки тому, що вони дають додаткові фінансові ресурси, але й тому, що робота здійснюється безпосередньо з приватним сектором у структуруванні та розвитку ринків культурних товарів та послуг.

Як зазначається в «International Trade forum magazine»: «культурні та творчі індустрії створюють, виробляють та розповсюджують товари та послуги на основі людської уяви та творчості. Вони включають друк та видавництво, візуальне та виконавське мистецтво, культурний туризм та пов'язані з ними галузі спадщини, кіно, музику, радіо, телебачення, мистецтво, дизайн та ремесла» [5].

Загалом, сучасні позиції ЮНЕСКО щодо формування державно-громадянського партнерства ґрунтуються на узагальнених поглядах на культуру. Зазначається, що культура повинна бути в центрі стратегій розвитку, оскільки культури визначають відносини людей до інших людей у суспільстві та навколишньому світі, включаючи природне середовище, і визначають їхню поведінку [2]. Констатується, що сучасні підходи до державно — громадянського партнерства гуртуються на підставі існуючих традицій, норм, практик тощо.

Основна ідея сучасного державно-громадянського партнерства заснована на сталій у світі думці, що культурні ресурси громади можуть бути перетворені в економічне багатство шляхом просування унікальної ідентичності (ЮНЕСКО), традицій, культурних продуктів і послуг регіону, спрямованих на створення робочих місць і доходів. Інвестування у збереження культурних цінностей, сприяння культурним заходам, традиційні знання та навички, що розвиваються людиною протягом дуже тривалого періоду адаптації до навколишнього середовища, також є дуже ефективним засобом зміцнення екологічної стійкості та соціального капіталу громад [1].

ПРООН у цьому контексті наголошує, що «багато хто вважає, що визнані прогалини і невдачі в реалізації багатьох програм розвитку, насправді пов'язані з відсутністю уваги до місцевих особливостей, культурних ідентичностей і цінностей, «м'яких» вимірів розвитку, які мають вирішальне значення для стійкості» [4]. Також, культура як сектор діяльності, включаючи матеріальну і нематеріальну спадщину, творчі індустрії, сама по собі є потужним рушієм розвитку, з соціальними, економічними та екологічними наслідками, що впливають на суспільство [4]. Таким чином йдеться про перенесення розуміння культури з духовної сфери в сферу практичної економічної діяльності.

Проблема форм приватних інвестицій в культуру актуальна на сучасному етапі розвитку культури у багатьох розвинених державах. Розробці цих форм приділяється увага науковцями, політиками, державними управлінцями, громадськими об'єднаннями і головне — бізнесом. Мова йде про вироблення нових концептуальних підходів до розвитку культури. Основне — це приватна участь в культурі. Як наголошують зарубіжні науковці, такі політики та стратегії повинні бути свідомо розроблені та на кожному рівні: національному, регіональному та муніципальному [3].

Наріжним каменем заохочення приватних інвестицій в культурний сектор вважається *податкова політика*. Зазначається, що перехрестя між податковою політикою та культурною політикою очевидне, податкове регулювання має позитивні або негативні наслідки для культури. Культурна політика і фіскальна політика стають все більш і більш переплетеними. Часто не враховується, що культура пожертвувань відображає спосіб, у якому державне забезпечення заохочує перерозподіл приватних коштів на культурні сектори в певних країнах. Якщо податки високі і державні витрати значні, платники податків вважають, що вони вже виконали свою соціальну відповідальність. Тому результати існуючих стимулів мають різні ефекти в різних країнах [3]. Податкові пільги рідко розробляються спеціально для

культури та мистецтва, але розраховані на більш широку філантропічну категорію. Сфера культури лише одна з багато благодійних областей, серед таких як соціальні справи, охорона здоров'я, спорт, релігія тощо. Статистичні дані в більшості випадків не розрізняють культурну частку у доходах спонсорства, благодійних пожертвувань і капітальних вкладень, це ускладнює моніторинг приватних інвестицій в культуру через ці механізми [3, с. 12].

Література

1. Contributions and Gifts. 26 CFR1.170-1: Charitable, etc., contributions and gifts; allowance of deduction.: URL: https://www.irs.gov/pub/irs-drop/rr-03-28.pdf. Part 1, Section 170.

2. Culture enables and drives development. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. URL: http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/culture-and-development/the-future-we-want-the-role-of-culture/culture-enables-and-drives-development/

3. Culture as a driver UNESCO In practice: Culture as a driver. URL: http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/culture-and-development/the-future-we-want-the-role-of-culture/culture-enables-and-drives-development/in-practice-culture-as-a-driver/

4. NGOs and CSOs: a note of terminology. UNDP China. URL: http://www.cn.undp.org/content/dam/china/docs/Publications/UNDP-CH03% 20Annexes.pdf

5. One size does not fit all. United Nations Educational Scientific and Cultural Organization. URL: http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/culture-and-development/the-future-we-want-the-role-of-culture/one-size-does-not-fit-all/

Дурман Олена Леонідівна
кандидат наук з державного управління, старший викладач
Херсонський національний технічний університет
м. Херсон, Україна

ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНОВЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ СТРУКТУР УКРАЇНИ

Досліджуючи хід історії розвитку зовнішньої політики української держави та становлення її зовнішньополітичних структур, можна спостерігати глобальні зрушення та позитивну тенденцію щодо розвитку зовнішньополітичних зв'язків, переорієнтації української держави на засади цінностей західної демократії та серйозної участі у світовій політиці. За роки незалежності Україна набула значного досвіду формування зовнішньополітичного курсу.

Створення і становлення Міністерства закордонних справ України як повноцінної державної структури пов'язане з проголошенням 10 червня 1917 року I Універсалу Української Центральної Ради [1] і створенням Української Народної Республіки (УНР).

22 грудня 1917 року Голова Генерального Секретаріату Української Народної Республіки, проголошеної III Універсалом Центральної Ради [2], Володимир Винниченко і Генеральний секретар з міжнаціональних справ Олександр Шульгин підписали «Законопроект про створення Генерального секретарства міжнародних справ», який цього ж дня був схвалений на засіданні Уряду УНР [3].

Важливий імпульс подальшому розвитку української зовнішньополітичної служби надав оприлюднений 12 січня 1918 року IV Універсал Центральної Ради [4], в якому УНР проголошувалася «самостійною, ні від кого не залежною, вільною, суверенною державою Українського Народу».

Саме в цей час розпочинається активна робота над створенням мережі дипломатично-консульських установ, діяльність яких регулювалася державними законами та нормативними документами Генерального секретарства міжнародних справ (згодом — Міністерства закордонних справ); формуванням відповідної правової бази дипломатичної діяльності; підготовкою дипломатичних кадрів.

З приходом до влади 28 квітня 1918 року Гетьмана Української Держави Павла Скоропадського український уряд продовжив розбудову національної зовнішньополітичної служби. Було визначено три основні напрями зовнішньої політики Української Держави: «встановлення дружніх відносин з країнами Четвертного Союзу; вирішення спірних територіальних проблем з сусідніми державами; встановлення дипломатичних відносин з нейтральними державами».

Вагомий внесок у розвиток української зовнішньополітичної служби зробив міністр закордонних справ Дмитро Дорошенко, який очолив міністерство у травні 1918 року. Саме Д. Дорошенко досяг важливих дипломатичних результатів, створив ефективну структуру українського МЗС і розвинув законодавчу базу зовнішньополітичної діяльності [5].

Невід'ємною сторінкою в історію української дипломатії увійшла зовнішньополітична діяльність Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР). За час своєї діяльності уряд ЗУНР налагодив широкі дипломатичні контакти, відкривши власні представництва в багатьох країнах.

У липні 1919 року уряд ЗУНР відрядив окрему делегацію на Паризькі мирні переговори, де представники ЗУНР активно співпрацювали з дипломатичною місією УНР.

Одночасно із державотворчими зусиллями, яких докладали уряди УНР та ЗУНР, Гетьманату та Директорії, вже починаючи з липня 1917 р. відбувалося формування паралельних державних структур Радянської України.

З самого початку формування владних структур Радянської України виконання «зовнішньополітичних функцій» було певною мірою покладене на Народне секретарство міжнаціональних справ, яке згодом було перетворене на Народне секретарство міжнародних справ [3].

За час своєї діяльності уряд УСРР розгорнув мережу власних дипломатичних представництв. Зокрема, представники УСРР перебували у Варшаві, Берліні, Празі.

Водночас, ситуація кардинально змінилася після утворення в грудні 1922 року Союзу Радянських Соціалістичних Республік. Всі зовнішньополітичні, економічні, торговельні зв'язки України невдовзі перейшли у підпорядкування союзного центру, а УСРР була позбавлена права на власну зовнішньополітичну діяльність [3].

Таким чином, на початку 20-х років XX ст., Україна втратила не лише державність — спочатку фактичну, а потім і формальну, але й на довгі роки позбулася можливості формувати і втілювати власну зовнішню політику.

У зв'язку з необхідністю підвищення ролі Радянського Союзу в післявоєнному світі 1 лютого 1944 року сесія Верховної Ради СРСР прийняла Закон «Про надання Союзним Республікам повноважень у галузі зовнішніх зносин та про перетворення у зв'язку з цим Народного Комісаріату Закордонних Справ із загальносоюзного в союзно-республіканський народний комісаріат». Цим актом після двадцятирічної перерви були формально поновлені права союзних республік у сфері зовнішньополітичної діяльності.

Як держава-засновниця ООН Україна (Українська РСР) брала участь у розробці Статуту цієї організації, формуванні її структури, органів та установ. У 1948–1949 і 1984–1985 роках Україна обиралася непостійним членом Ради Безпеки ООН. Однак лише у 2000–2001 та 2016–2017 роках наша держава діяла як незалежний учасник міжнародних відносин [6].

Новий історичний етап у розвитку української дипломатії розпочався 16 липня 1990 року, коли Верховна Рада УРСР прийняла Декларацію про державний суверенітет України [7].

Згідно Конституції України [8] відповідальним за зовнішньополітичний курс країни є Президент України, який є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, дотримання Конституції України [9], прав і свобод людини і громадянина.

Безпосереднє керівництво зовнішньополітичними діями та дипломатичною службою держави уряд здійснює через Міністерство закордонних справ, керівникові якого Президент дає прямі доручення і контролює їх виконання.

У 2018 році був підписаний Указ Президента України про остаточне припинення участі України в роботі статутних органів Співдружності Незалежних Держав (СНД) та про припинення дії для України окремих міжнародних договорів, укладених у рамках Співдружності Незалежних Держав [10]. Такий же підхід був підтриманий і в 2019 році прийняттям Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)» [11].

Зовнішньополітичні пріоритети, оголошені президентом Зеленським В. В. на зустрічі з Президентом Європейської Комісії Жан-Клодом Юнкером, залишаються без змін — ЄС та НАТО [12].

В той же час залишається проблемою формування дієвих механізмів забезпечення суб'єктності зовнішньополітичного курсу України.

Література

1. (I) Універсал української центральної ради до українського народу, на Україні й по-за Україною сущого. URL: http://gska2.rada.gov.ua/site/const/universal-1.html

2. (III) Універсал української центральної ради. URL: http://gska2.rada.gov.ua/site/const/universal-3.html

3. Історія та традиції зовнішньополітичної служби України. URL: https://mfa.gov.ua/ua/about-mfa/history

4. Універсал Української Центральної Ради (IV). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001300-18

5. Солдатенко В. Ф. Дорошенко Дмитро Іванович // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. К: Знання України, 2004. Т. 1 760 с.

6. Ukraine elected non-permanent member of UN Security Council. URL: https://www.unian.info/politics/1153572-ukraine-elected-non-permanent-member-of-un-security-council.html

7. Декларацію про державний суверенітет України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12

8. Конституція України: Головний Закон України від 28 вересня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

9. Конституція України: Головний Закон України від 28 вересня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

10. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 травня 2018 року «Про припинення дії для України окремих міжнародних договорів, укладених у рамках Співдружності Незалежних Держав»: Указ Президента України від 19.05.2018 р. № 139/2018. URL: https://www.president.gov.ua/documents/1392018-24202

11. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору): Закон України від 7 лютого 2019 року № 2680-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#n2

12. Президент України Володимир Зеленський зустрівся з Президентом Європейської Комісії Жан-Клодом Юнкером. URL: https://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-volodimir-zelenskij-zustrivsya-z-preziden-55761

Дурман Микола Олександрович
кандидат технічних наук, доцент,
заслужений працівник освіти України
Херсонський національний технічний університет
м. Херсон, Україна

АНАЛІЗ НАПОВНЕННЯ ДЕЯКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ФУНКЦІЙ З ТОЧКИ ЗОРУ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ

Нині в Україні продовжуються трансформаційні процеси, спрямовані на розвиток ринкової економічної системи, що зумовлює потребу активного регулювання з боку держави. Численними науковими дослідженнями у сфері державного управління доведено, що в країнах із трансформаційною економікою необхідність державного регулювання вища, оскільки самоорганізація (а ринок становить класичний зразок самоорганізації) властива досить стійким системам і малоефективна в період переходу від однієї системи до іншої, ураховуючи, що трансформаційні процеси ускладнюються загостренням соціальних проблем, які потрібно пом'якшити [1]. Цілям такого регулювання відповідає державна регуляторна політика.

Регуляторна політика — це систематичне розроблення і застосування загальнодержавних засобів та інститутів з метою формування методів використання державою своїх регуляторних повноважень. Це передбачає інтегрування політики конкуренції та ініціативи відкритості ринку у сфері регуляторної політики та зміну культури регуляторних органів завдяки гнучкості та використання підходів, орієнтованих на результат [2].

Державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності (далі — ДРП) — напрям державної політики, спрямований на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення ухвалення економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави в діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності,

що здійснюється в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені Конституцією [3] та законами України, в тому числі й спеціальними [4].

Принципи ДРП у вказаному документі хоч і корелюються з державноуправлінськими функціями, які визначаються у [5], проте не завжди відповідають їм. Так, автори зазначають, що економічні функції держави у сфері регулювання господарських процесів — відносно сталі напрями діяльності держави щодо упорядкування, узгодження, координації діяльності суб'єктів господарювання, у яких втілюються її сутність, цілі, завдання та властиві для неї засоби регулювання ринкових процесів з метою подолання «провалів» ринкового механізму господарювання, дотримання балансу суспільних інтересів, створення умов сталого економічного і соціального розвитку тощо.

Ці функції наповнюються реальним змістом залежно від соціальних, культурних, політичних умов, що складаються у різні періоди розвитку країни, та відбивають вплив низки суб'єктивних чинників прийняття відповідних державноуправлінських рішень щодо участі держави в господарській діяльності у відповідності з пріоритетами держави на певний період.

Розглянемо нижче наповнення деяких економічних функцій державного управління з точки зору формування, реалізації та моніторингу державної регуляторної політики.

1. Ресурсно-розподільна функція. Виконуючи цю функцію держава визначає і забезпечує реалізацію правил розподілу лімітованих природних ресурсів. Тим самим, цей чинник впливає на здатність суб'єктів господарювання проводити ту чи іншу господарську діяльність, адже ліміт на ресурси (або зависока ціна на їх використання) не дає можливості вільного вибору технологій виробництва або вільного вибору об'ємів поставок продукції на ринок. Як приклад можна вказати встановлення квот на експорт тієї чи іншої продукції [6].

2. Координаційно-синхронізуюча функція. Виконуючи цю функцію держава забезпечує збалансованість, пропорційність розвитку національної економіки через встановлення певних преференцій (пільг) або надання фінансової допомоги для визначених галузей, регіонів, секторів, сфер національної економіки. Прикладом може слугувати перерозподіл видатків на виконання соціальних функцій (медична субвенція, освітня субвенція), завдяки яким відбувається підтримка та пропорційний розвиток відповідних сфер (об'єктів надання послуг) [7] або відповідних територій (субвенція на соціально-економічний розвиток) [8] незалежно від їх розташування в межах України.

3. Інноваційно-інвестиційна, структурна функції. Виконуючи цю функцію держава сприяє формуванню і реалізації національної

науково-дослідної, інноваційно-технологічної та інвестиційної політики, створює передумови для здійснення позитивних структурних зрушень у національній економіці. Прикладом впливу цього чиннику може виступати надання державної підтримки індустріальним (промисловим) паркам, завдяки чому відбувається регулювання залучення коштів у інноваційні галузі або «зелений тариф» у енергетиці, яким визначаються напрямки пріоритетного технологічного розвитку цієї сфери — альтернативні джерела енергії [9].

4. Ліцензійно-дозвільна, сертифікаційно-стандартизуюча функція. Виконання цієї функції має прямий вплив на державну регуляторну політику, адже держава визначає правила ведення певних видів господарської діяльності та видає дозволи на їх здійснення, установлює техніко-експлуатаційні норми і забезпечує обов'язкову уніфікацію виробів. Прикладом є зобов'язання підприємців, що надають послуги з пасажирських перевезень, мати відповідну ліцензію, для отримання якої їх автомобільний парк та обслуговуючі потужності повинні відповідати певним вимогам (наявність власної ремонтної бази, наявність лікаря у штаті тощо) [10].

5. Еколого-захисна функція. Виконуючи цю функцію держава установлює правила і вимоги щодо захисту довкілля, забезпечує охорону природного середовища. Цей чинник теж впливає на державну регуляторну політику, адже вимоги можуть встановлювати, наприклад, обмеження на викиди шкідливих речовин у повітря [11], воду та на ґрунт, по розміщенню підприємств на певних територіях (прибережна зона, зона охорони підземних водних ресурсів) або на певній відстані від житлових приміщень.

У цілому, державно-управлінські функції з точки зору державної регуляторної політики можна розглядати як систему взаємопов'язаних і взаємодіючих інструментів та заходів, що ґрунтуються на принципах, законах і методах державного управління і спрямовані на створення умов, необхідних для вдосконалення збалансування інтересів всіх суб'єктів управлінської діяльності, підвищення якості державного управління, забезпечення гідних умов життя вітчизняної економіки зі світовою, а також досягнення економічного зростання.

Література

1. Чечель О. М. Принципи та механізм державного регулювання економіки. Демократичне врядування. 2014. Вип. 13. [online]. [Cited 30. 06. 2019.] Available online: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2014_13_8

2. Радейко Р. І. Регуляторна політика в Україні: особливості формування і тенденції розвитку. [online]. [Cited 01. 07. 2019.] Available online: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/32936/1/16-100-104.pdf

3. Конституція України: Основний Закон України від 28. 06. 1996 року. [online]. [Cited 01. 07. 2019.] Available online: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

4. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11 вересня 2003 року № 1160-IV. [online]. [Cited 01. 07. 2019.] Available online: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15

5. Державна політика: підручник / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. К.: НАДУ, 2014. 448 с.

6. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2019 рік: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1136. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-rt-yakih-pidlyagaye-licenzuvannyu-ta-kvot-na-2019-rik

7. Про перерозподіл та розподіл медичної субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам у 2019 році: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2019 р. № 1110-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-pererozpodil-ta-rozpodil-medichnoyi-subvenciyi-z-derzhavnogo-byudzhetu-miscevim-byudzhetam-u-2019-roci-i151119

8. Деякі питання розподілу у 2019 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05 червня 2019 р. № 365-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-rozpodilu-u-2019-roci-subvenciyi-

9. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії: Закон України від 04.06.2015 за № 514. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/514-19

10. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 за № 222-VIII. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/222-19

11. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16.10.1992 за № 2707-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12

Каюкін Василь Олексійович
аспірант
Київського національного торговельно-економічного університету
м. Київ, Україна

РЕФОРМУВАННЯ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ: ПІДГОТОВКА АТ «УКРЗАЛІЗНИЦЯ» ДО IPO

Удосконалення технологій та оптимізація ефективності управління є важливим питанням для зростання компанії в умовах конкуренції. Це важлива сукупність практичних дій з метою здійснення інвестиційних вкладень для збільшення прибутку в компаніях, що розвиваються. Однак, завжди обмежена кількість коштів, яку невелика компанія може вилучити з обігу та чистого прибутку. А для того, щоб бути конкурентоспроможним, необхідно постійно робити інвестиції в розвиток компанії [1].

Для залучення зовнішніх інвестицій виділяють первинну публічну пропозицію акцій (IPO). IPO Сьогодні IPO є важливим механізмом на ринках капіталу. Це практична дія отримання компаніями нового капіталу від інвесторів та реалізація прибутку на свої інвестиції останніми.

Initial Public Offering (IPO) — оферта, яку компанія надає інвесторам, які мають інтерес. На продажу виставляється пакет акцій, розмір якого не перевищує блокуючий пакет акцій, тим самим образом власники зберігають контроль над своєю компанією. Однак слід зазначити, що емітент розкриває багато інформації під час процедури IPO.

Виділяють три основні цілі проведення IPO [2]. Перша — залучення суттєвого фінансового капіталу на довгостроковій основі. Як зазначають експерти, країни з розвиненим стійким річним економічним зростанням мають перевагу 2% між співвідношенням залученого капіталу на біржах та валового національного доходу незалежно від рівня розвитку економіки.

Друга мета — об'єктивна оцінка вартості підприємства. Основними критеріями останньої є наявність ефективного регулювання ринку, регулювання корпоративних відносин, вільний доступ інвесторів і висока якість конкуренції. Слід зазначити, що ефективне регулювання

очікує усунення маніпуляцію цінами і ринком, використовування інсайдерської інформації й вилучення фактора монополізації ринку. Регулювання корпоративних відносин передбачає прийняття стандартів корпоративного управління і «прозорість» інформації. Для вільного доступу інвесторів визначається різноманітні механізми інвестування та низькі бар'єри входження, що впроваджує високу конкуренцію серед великої кількості інвесторів.

Третя мета IPO — позиціонування компанії як публічного інституту. Прозорість компанії, довгострокова стратегія бізнесу та прийняте до стандартів корпоративне управління є ваговим підтвердженням для первинного розміщення акцій.

27 грудня 2019 року Кабінетом міністрів України було розглянуто та затверджено плани заходів з реформування залізничного транспорту, який передбачає підготовку АТ «Укрзалізниці» до первинного розміщення акцій (IPO) та відкриття ринку залізничних перевезень [3].

Слід зазначити, що реформа залізничного транспорту передбачає:

- реструктуризацію АТ «Укрзалізниця»;
- впровадженню контрактного замовлення пасажирських перевезень;
- відкриття ринку залізничних перевезень;
- підготовку АТ «Укрзалізниця» до IPO;
- реалізації заходів із забезпечення безпеки перевезень при відкритті ринку для приватних перевізників.

Продаж акцій АТ «Укрзалізниця» на фондовій біржі дозволить компанії залучити кошти з ринку капіталу на більш вигідних умовах, ніж при класичному кредитуванні. Також вихід на IPO підвищить прозорість залізниці, оскільки — це обов'язкова вимога для розміщення.

Очевидно, що у випадку з АТ «Укрзалізниця», ідея IPO є способом привернути фінансування для розвитку підприємства, а не отримання коштів до бюджету від продажу держвласності. Відповідно, варто очікувати, що АТ «Укрзалізниця», зробить додатковий випуск акцій, який і буде проданий через біржу широкому колу інвесторів.

Підготовка до IPO АТ «Укрзалізниця» сприятиме оптимізації операційної діяльності, скороченню мережі і персоналу, впровадженню належного обліку, залучення позик, субсидування з бюджету.

Впровадження схваленого урядом плану заходів з реформування залізничного транспорту вирішує ряд завдань для розвитку конкуренції на ринку залізничних перевезень в Україні, забезпечить економічну ефективність залізничних перевезень і максимально продуктивне використання інфраструктури залізничного транспорту, що безпосередньо сприятливо вплине на захисті прав та інтересів учасників ринку.

Література

1. Портер М. Е. Стратегія конкуренції / М. Е. Портер. Київ: Основи, 1997. 390 с.

2. Гулькин П. Г. Практическое пособие по первоначальному публичному предложению акций (IPO). СПб: Аналитический центр «Альпари СПб», 2004. 238 с.

3. Ukrinform.ua/ [Електронний ресурс]: [Інтернет-портал]. Електронні дані. [Київ: Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ»]. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2846463-urad-shvaliv-plan-zahodiv-z-reformuvanna-zaliznicnogo-transportu.html (дата звернення 26.12.2019). Назва з екрана.

Кіслов Денис Васильович
доктор наук з державного управління, доцент
Міжрегіональна академія управління персоналом
м. Київ, Україна

РОЛЬ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У ПРОГРЕСИВНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇНИ

У науковому дискурсі останнього часу, що присвячений проблемам використання механізмів державного управління різними галузями економіки щодо підвищення продуктивності праці та прогресивного розвитку країни, збільшилась кількість публікацій вузько секторального спрямування. Окрім деяких специфічних характеристик кожного сектору економіки, в умовах функціонування яких потрібен особливий інструментарій регулювання, існують загальні дієві й доступні, опрацьовані в реальних умовах виробничої практики механізми публічного управління, які мають універсальні управлінські якості для центрального, регіонального і галузевого рівнів. Це стосується цілої низки механізмів і засобів публічного управління, які безпосередньо впливають на процеси продуктивності праці та інтенсифікації виробництва, на розвиток держави в цілому. Серед них такі, як психомотиваційний, нормативно-правовий, інвестиційно-інноваційний та інформаційно-комунікаційний, що у різній мірі використовуються органами публічного адміністрування. Поряд з організаційними заходами ці основні дієві засоби й механізми державного управління здатні у визначених умовах реалізовувати завдання поліпшення умов інноваційного клімату та підвищення продуктивності праці. Комплексна взаємодія таких механізмів державного управління має аналізуватися на основі методології системного підходу та послідовного синтезу найбільш ефективних засобів мотиваційно-стимулюючої дії з постійним контролем зворотних зв'язків у структурі: виробництво — споживачі. Ці процеси підсилюються й заохочуються відповідною компетентністю та організаційними засадами постійного підвищення кваліфікаційного рівня державних службовців.

Механізми і засоби управління, що забезпечують нормальне й надійне функціонування державної системи у продуктивному вимірі, на

сьогодні знаходяться у процесі становлення, особливо в аспекті виконання та використання теоретичних розробок і пропозицій у практиці держслужбовців. Останні, як правило, керуються гаслами політичної кон'юнктури, виходять з позицій соціально-політичного стану відповідних національних ринків й особливостей галузей економіки. Це шкодить впливовим можливостям інвестиційно-інноваційного механізму безпосередньо й ефективно виконувати свою роль у прогресивному розвитку країни. Цей механізм публічного управління дуже неоднорідно використовується в різних галузях економіки країни в цілому, в регіонах і місцевостях, хоча його теоретичне обґрунтування й апробація знаходяться на достатньому науковому рівні. Такий стан дієвості у сфері інвестиційної та інноваційної діяльності обумовлений багатьма факторами, зокрема: фінансовим, ресурсним і кадровим (інтелектуальним) забезпеченням.

Модернізація управлінських структур органів публічного адміністрування України в умовах загального реформування багатьох секторів економіки включає цільове використання інструментарію, насамперед, нормативно-правового механізму державного управління. Законодавча база України, на яку спирається цей механізм станом на сьогодні, хоча й потребує вдосконалення та доповнення, але є достатньо розвинутою, щоб повноцінно наповнювати основи інформаційної, інноваційної, інвестиційної діяльності як у виробництві, так і в органах влади. У подальшій розбудові цього правового інструментарію доцільно враховувати весь комплекс підзаконного регулювання, який вже має достатній рівень відомчого й галузевого досвіду, свого виробничого і документального забезпечення (Постанови Уряду, накази міністерств, розпорядження служб організацій тощо).

Інформаційно-комунікаційна складова механізмів державного управління має бути спрямована на внутрішній баланс інтересів влади та суспільства через поєднання з засадами психо-мотиваційного стимулювання. На етапі становлення і затвердження в практиці управління інноваційного розмаїття різновидів інформаційно-комунікаційних технологій вищезгадані інтереси трансформуються через професійний рівень всіх відповідних адміністративних структур.

Вперше вирішальне значення ефективних механізмів управління через діяльність службовців всіх рангів з соціологічних позицій розглянув М. Вебер у контексті висунутих ним теорій раціоналізму, соціальної дії та ідеальної (раціональної) бюрократії [1]. Він висунув універсальні принципи організації та функціонування органів публічного адміністрування, що можуть працювати будь де і в умовах будь-якої країни. Проблемам ефективності управлінської діяльності в цілому присвячені

праці таких видатних зарубіжних вчених, як Ч. Барнард, Г. Ґант, П. Друкер, А. Етціоні, Е. Мейо, Д. Сінк, Ф. Тейлор та інших авторів. Сучасні наукові методи управління розглянули Р. Блейк і Д. Мутон [2]. В Західній Європі принципи, методи й механізми державного управління в ХХ ст. й до сьогодення завжди були пов'язані з ім'ям М. Вебера. З останньої чверті ХХ ст. з'явились критичні течії стосовно теорії «ідеальної бюрократії» М. Вебера як такої. В сучасних умовах пануючого неолібералізму вона вже не спроможна дати максимальний ефект в роботі чиновництва. Всі критичні зауваження зводяться до нав'язування в практиці публічного управління суто комерційних технологій за принципами, наприклад, New Public Management — NPM («нового публічного менеджменту») як банківської концепції моделі публічного адміністрування, що широко пропагувалась з 80-х років такими авторами, як, наприклад, Д. Осборн, Й. Олсен, Дж. Марч, Т. Геблер, К. Худ. Оновлена концепція «без бюрократичного» публічного управління представлена вже в російському перекладі на початку XXI ст. [3]. Через десятиріччя потому розпочалися некритичні вітчизняні трактування концепції NPM [4]. Але в цей час як раз в американських і європейських дослідженнях вже були достатньо гострокритичні зауваження відносно цієї теоретичної концепції, її слабкості та практичної недосконалостості. Ігнорування й розмиття класичних норм і вимог до працівників державних служб, що стосуються дисциплінованості, чесності, професійності і компетентності, можуть підірвати і навіть знищити основи надійного управління особливо в країнах з перехідною економікою. У всякому разі управлінські експерименти щодо періодично-перманентної зміни «нових облич» апаратів державної влади будуть вести до чергових гострих соціально-економічних криз.

Свої теоретичні розробки М. Веберу не вдалося завершити з-за передчасної загибелі, але зараз накопичено достатній позитивний і негативний досвід щоб їх гармонічно і логічно доповнити не порушуючи духу й суті його ідей. У наш час в Україні як раз раціональним є переосмислення основ цих ідей з сучасних і перспективних позицій управлінських теорій, тому що країна все ще знаходиться на стадії становлення цивілізаційних умов ринкових відносин. Серед основних принципів раціональної бюрократії є, наприклад, такі, що прямо вказують на необхідність назначати, а не обирати державних службовців на визначені посади на основі професійної кваліфікації за рівнем і значенням дипломів і/або за результатами іспитів. Для них ця діяльність повинна бути професією, основним видом зайнятості, а не аматорством чи громадянською активністю, яку чомусь в нашій державі прийняли за пріоритет.

Оцінювальні, стимулюючі та психо-мотиваційні засоби механізмів державного управління щодо підвищення і підтвердження компетенції й кваліфікації чиновників якраз і є «слабким місцем» сучасної кадрової і контрольної практики в управлінських структурах країни.

Ринкові трансформації економіки України зумовлюють необхідність формування складної багаторівневої й багатоструктурної господарської системи, здатної інтегруватися та підлаштовуватися під умови, що об'єктивно складаються й постійно видозмінюються як у середині кожної з галузей народного господарства, так і взагалі. Тому для України необхідно послідовно вирішувати завдання комплексного, взаємопов'язаного і взаємообумовленого системного підходу до налагодження дії означених механізмів державного управління для суттєвого підвищення продуктивності праці. Формування і впровадження механізмів публічного управління повинно забезпечувати розвиток економіки країни, фінансування виробничої і соціальної інфраструктури, пільгове кредитування й страхування господарської діяльності, впорядкування системи оподаткування. Важливо досягати оптимальної взаємодії використання ринкових відносин і раціонального втручання держави у сферу виробничої й науково-інноваційної діяльності.

Література

1. Вебер М. Господарство і суспільство: Нариси з соціології розуміння / Макс Вебер / Пер. з нім. К.: Вид. дім «Всесвіт», 2012. 1112 с.

2. Блэйк Р. Научные методы управления / Р. Блэйк, Д. Мутон / Пер. с англ. К.: Высшая школа, 2013. 274 с.

3. Осборн Д. Управление без бюрократов: пять стратегий обновления государства / Д. Осборн, П. Пластрик / Пер. с англ. М.: Прогресс, 2001. 536 с.

4. Міненко М. А. Трансформація системи державного управління в сучасні моделі регулювання суспільства / М. А. Міненко // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2013. № 6. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=581

Клименко Ольга Вікторівна
Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг
м. Київ, Україна

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ РИНКАМИ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ: НАУКОВИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Проблема удосконалення системами державного управління в Україні потребує реалізації ключових національних реформ і заходів, у тому числі у фінансовому секторі економіки держави, у сфері державного управління ринками небанківських фінансових послуг. Доказом цієї тези є факт прийняття Верховною Радою двох нових Законів України [1–2], які спрямовані на покращення ситуації у цьому аспекті. Потрібні невідкладні дії, щоб система державного управління в Україні зайняла місце, яке відповідає її вагомості і масштабу. Аналіз фактів і причин, що стримують визначення шляхів та реалізація рішень, спрямованих на вдосконалення державного управління ринками небанківських фінансових послуг, є актуальним завданням для України.

Теоретичною базою реформ у сфері, що розглядається, мають бути фундаментальні наукові праці українських вчених, присвячені тематиці державного управління, державної служби, з урахуванням сучасного політико-правового аспекту [3–4 та інші].

Зміст і сутність державного управління, його цілі, принципи формування, характеристики розглядалися у багатьох роботах вітчизняних вчених. Головний висновок, який витікає із дослідження опублікованих праць, полягає у тому, що зусиллями українських вчених і фахівців установ, органів державної влади розроблені теоретичні основи і стратегія розвитку державного управління в Україні. У нормативних документах детально опрацьовані принципи, підходи, напрями розвитку системи державного управління. Нормативно-правова база у цілому відповідає європейським стандартам. Але, незважаючи на ґрунтовне наукове опрацювання і фундаментальний характер відповідного законодавства, проблеми вдосконалення державного управління конкретними сферами економіки, фінансів,

промисловості залишаються невирішеними і потребують додаткового висвітлення, систематизації, опрацювання. Зазначене стосується і сфери ринків небанківських фінансових послуг, ефективність державного управління якими та питання їх кадрового забезпечення детально не досліджувались. Необхідно, щоб постулати загальної теорії державного управління були опрацьовані відповідно до цієї фінансової сфери, а висновки і рекомендації реалізовані на практиці.

Питання державного управління ринками небанківських фінансових послуг розглянемо на конкретних прикладах із практики функціонування ринку страхування. Перш за все зазначимо, що органи державного управління у фінансово-економічній сфері України сформовані і структуровані. Структура таких органів у різних секторах зазначеної сфери загалом схожа. Але у кожному напрямі фінансової діяльності є свої особливості, які визначають специфіку державного управління.

Аналізуючи систему державного управління у сфері ринків небанківських фінансових послуг та її недоліки у порівнянні зі світовою практикою, зазначимо наступне. У розвинутих країнах світу державне управління (регулювання) ринками небанківських фінансових послуг здійснюється по-різному. Але пріоритетні позиції у всіх країнах завжди займає питання підготовки і забезпечення системи державного управління професійними кадрами. Цей висновок підтверджується прикладами, наведеними в літературі [3–5]. Політика щодо управління ринками небанківських фінансових послуг в Україні повинна враховувати закордонний досвід і забезпечувати державу необхідними кадрами не тільки в поточний час, а і опікуватися цим питанням на майбутнє. Сказане повною мірою стосується і системи державного управління (регулювання) страховим ринком.

Державне управління в Україні має передбачати удосконалення системи освіти і більш ефективне використання людських ресурсів з вищою спеціальною освітою. Вкрай важливим є і розуміння того, що від людського капіталу і кадрового забезпечення органів державної влади, від системи державного управління залежить економічна, фінансова і політична стабільність та навіть оборонна безпека країни [5]. Україна значною мірою втрачає потенційну можливість посилення системи державного управління і кадрового потенціалу, у тому числі і стосовно професіоналів у фінансовій сфері, внаслідок поширення трудової міграції освіченої молоді. У результаті відтоку за кордон кращих трудових ресурсів в Україні може виникнути проблема із забезпеченням професійними кадрами навіть органів державного управління. За одинадцять місяців 2019 року українці, які працюють

за кордоном, перерахували в Україну за інформацією Національного банку України ~9,5 млрд. доларів США. Виходячи із цієї цифри, можна орієнтовно оцінювати чисельність працездатних громадян України, які тимчасово чи постійно працюють в інших країнах. У 2020 та подальших роках чисельність працюючих за кордоном українців може перевищити 5 млн. Відтік молоді негативно позначається на процесі відтворювання кадрів в Україні.

Стосовно шляхів поліпшення державного управління і кваліфікації кадрів у фінансовій та інших сферах економіки держави зауважимо наступне. Як позитивний аспект кадрової політики у державі слід вважати практику постійного підвищення кваліфікації працівників державної служби, оскільки ефективність роботи органів державного управління безпосередньо залежить від професійної підготовки персоналу. Критерієм оцінки роботи державних службовців, які працюють у системі державного регулювання ринку страхових послуг, має бути зростання надходжень фінансових інвестицій в економіку країни, підвищення довіри громадян України до цього фінансового сектору. Держслужбовці, які задіяні у державному управлінні сферою небанківських послуг, мають володіти знаннями і необхідною практичною підготовкою одночасно як фінансисти, економісти, юристи, маркетологи. Вони здійснюють правове, наукове, організаційне, документальне, інформаційне, експертно-аналітичне забезпечення діяльності страхового та інших небанківських фінансових ринків. Перед працівниками регулятора цих ринків, яким найближчим часом стане Національний банк України, стоїть завдання опанувати теми і питання, які виходять за межі університетських програм тільки одного напряму. А тому для підвищення їх кваліфікації необхідно проводити додаткові навчання і тренінги із залученням досвідчених фахівців різного профілю. Кадрова політика України повинна бути спрямована на використання в органах державного управління виключно вітчизняних кадрів [5]. Запрошення іноземних фахівців може розглядатися тільки як тимчасовий захід. Причому припустимо запрошувати іноземців лише у виняткових випадках і тільки тих спеціалістів, яких немає в Україні. Щодо кадрового забезпечення структур, які працюють, зокрема, на ринках небанківських фінансових послуг, то головними напрямами в процесі пошуку і відбору кадрів мають бути, по-перше, висококваліфіковані працівники з досвідом роботи у фінансовому секторі. По-друге, це випускники вищих навчальних закладів фінансово-економічного та юридичного профілю.

Питання заходів, необхідних для впровадження органами державного управління у напрямі посилення кадрового забезпечення

безпосередньо страхового ринку, розглянемо на прикладі регулювання діяльності страхових брокерів. Зазначимо, що порядок провадження діяльності страховими посередниками (страховими агентами і страховими брокерами) врегульований Постановою Кабінету Міністрів України від 18 грудня 1996 р. № 1523. Але з моменту прийняття цієї постанови пройшло багато часу і вимоги до інституту страхових брокерів посилились, перш за все у контексті євроінтеграційних процесів, що відбуваються в Україні. Нормативно-правова база у цій сфері частково вже застаріла і потребує удосконалення відповідно до сучасних потреб страхового ринку. На думку науковців зменшення кількості страхових брокерів в Україні є наслідком неналежного державного регулювання їх діяльності. Українські вчені вважають, що правила функціонування страхових брокерів, передбачені Постановою КМУ № 1573, треба модернізувати таким чином, щоб активізувати діяльність цих посередників і розширити мережу брокерів на страховому ринку. Необхідно запровадити механізм відповідальності страхових брокерів у формі, наприклад, банківського депозиту, або у інший спосіб.

Аналізуючи державну кадрову політику загалом, так і в окремих фінансових сферах розглянемо деякі урядові документи, які були прийняті останнім часом у відповідному напрямі. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2016 р. № 905-р «Про схвалення Концепції запровадження посад фахівців з питань реформ» (далі — Концепція) визначені підходи, наміри держави у вирішенні проблеми кадрової політики. У цій Концепції наголошується, що створення та функціонування ефективної системи державного управління, результативність якої значною мірою залежить від діяльності професійних і мотивованих кадрів, є невід'ємною складовою успішного розвитку України. Реалізація цієї Концепції дозволить залучити на державну службу кваліфіковані кадри, які зможуть на високому рівні вирішувати нагальні державні проблеми, ефективно виконувати завдання з підготовки та реалізації ключових національних реформ в усіх сферах економіки України.

Згідно з Концепцією вимоги до кандидатів на посади фахівців з питань реформ розглядаються Координаційною радою з питань реформування державного управління та визначаються у порядку, передбаченому Законом України «Про державну службу». Відбір фахівців на посади державної служби проводиться на конкурсних засадах. Але недостатньо опрацьованим залишається питання формування складу конкурсних комісій, які здійснюють цей відбір. У Концепції сказано, що до цих комісій можуть бути залучені експерти, у тому числі міжнародні. У той же час Концепцією не визначено, по-перше,

хто конкретно рекомендує іноземних експертів до списку конкурсної комісії. Ніяк не сформульовані вимоги до рівня кваліфікації цих експертів. По-друге, однозначно не зрозуміла трактовка «список експертів попередньо розглядається Координаційною радою». Розглядається чи затверджується? По-третє, Україна вже має негативний досвід залучення іноземців для роботи навіть на посадах державних службовців найвищого рівня. І тому треба від цієї практики остаточно відмовитись.

Для характеристики властивостей кадрової політики в Україні необхідно до наведеного вище аналізу додати ще розгляд явища транспортного запізнення, пов'язаного із здатністю органів державного управління своєчасно реагувати на зміни відповідно і порівняно з темпами інституційних реформ [6]. Ступінь запізнення реагування влади на зміни, що відбувається у державі, певною мірою залежить від професійної підготовки і оперативності у роботі персоналу органів державного управління. Під транспортним запізненням в системі підготовки кадрів слід розуміти і розглядати час, потрібний для навчання, спеціалізації або перепідготовки осіб з певною освітою для отримання фахівців з необхідними для виконання посадових функцій теоретичними знаннями і практичним досвідом. Кожна спеціальність на ринку небанківських фінансових послуг потребує різного часу для отримання базової теоретичної і практичної підготовки. На підготовку професіоналів для роботи у фінансовій сфері необхідно декілька років практичної діяльності після отримання вищої освіти. Відповідно, при прогнозуванні забезпечення кадрами цієї сфери економіки держава має враховувати запізнення надходження потрібних фахівців на час, необхідний для їх навчання і набуття практичного досвіду.

Система державного управління повинна реагувати на випередження щодо підготовки вимог до професійної підготовки персоналу (рівня освіти, спеціалізації, досвіду роботи у зазначеній сфері і відповідно ступеню кваліфікації). На нинішньому етапі розвитку фінансової сфери в Україні першочергового значення набуває завдання реалізації на практиці заходів щодо удосконалення системи державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг, передбаченого новими Законами України [1–2], для посилення впливу держави на ефективність діяльності цих ринків.

Література

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг» № 122-IX від 20.09.2019 р. Введення у дію відбудеться 19.01.2020 р., https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/122–20 (дата звернення 28.11.2019 р.).

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг» № 79-IX від 12.09.2019 р. Введення у дію, відбудеться 01.07.2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/79–20 (дата звернення 28.11.2019 р.).

3. Бакуменко В. Д. Особливості публічного управління та адміністрування. Навчальний посібник / В. Д. Бакуменко, І. С. Бондар, В. Г. Горник, В. В. Шпачук. К.: Видавництво Ліра. 2016. 256 с.

4. Ковбасюк Ю. В. Державна кадрова політика в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку: наук. доп. / Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та інш. К.: НАДУ. 2012. 72 с. URL: http//www.twirpx.com/file/ 1213314/

5. Клименко О. В. Актуальні питання кадрової політика в Україні // Економіка та держава. 2017. № 1. С. 76–81.

6. Клименко О. В. Транспортне запізнювання реакції ринків небанківських фінансових послуг на зміну показників економіки України // Економіка та держава. 2017. № 9. С. 113–116.

Мартишин Денис Сергійович
доктор наук з державного управління,
доктор теології, доцент,
завідувач кафедри теології та християнської комунікації
Міжрегіональна Академія управління персоналом
м. Київ, Україна

ОСНОВНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ПРАВОСЛАВНИХ ЦЕРКОВ УКРАЇНИ

Актуальність теоретичного осмислення соціальної політики Православної Церкви, характеру її впливу на процеси формування Української держави та нової модерної української нації є очевидним. Проблема становлення ідентичності Українського Православ'я стає центральною, оскільки ці питання виступають синтезом об'єктивних і суб'єктивних ознак буття українського народу як чинника державної консолідації. Сучасні наукові уявлення про роль і місце Церкви в українському державотворенні складаються під впливом різних тлумачень сутності діалогу Церкви і держави. Для Православної Церкви в Україні проблеми соціальної політики, діалогу релігії, держави і суспільства є актуальними, оскільки здобуття автокефалії поставило Українське Православ'я перед вибором нової моделі спілкування з державою, громадою, суспільством і усім світовим Православ'ям. Слід зауважити, що доволі важливим науковим напрацюванням останніх років стали дослідження проблем діалогу держави, суспільства і Церкви в Україні, що представлені такими знаними авторами, як А. Аржаковський, В. Бондаренко, О. Горкуша, А. Денисенко, В. Єленський, Ю. Кальниш, А. Колодний, М. Маринович, Р. Небожук, Ю. Решетніков, О. Саган, Р. Соловій, Л. Филипович, Г. Христокін, В. Хромець, М. Черенков, Ю. Чорноморець, Г. Щокін, А. Юраш.

Вивчаючи сутність соціальної доктрини Християнських Церков України, взаємозв'язок соціальної думки Церкви з державним управлінням, політологією, філософією, варто звернутися до наукових розробок таких церковних ієрархів та богословів: патріарха Варфоломія (Архондоніса), митрополита Володимира (Сабодана), митрополита Епіфанія (Думенка), митрополита Олександра (Драбинки),

митрополита Димитрія (Рудюка), митрополита Мішеля (Ляроша), митрополита Мефодія (Кудрякова), архієпископа Ігоря (Ісіченка), верховного архієпископа, кардинала Любомира (Гузара), верховного архієпископа Святослава (Шевчука), митрополита Бориса (Гудзяка), єпископа Віктора (Бедя), єпископа Гавриїла (Кризини), архімандрита Кирила (Говоруна), протоієрея Олександра Трофимлюка, протоієрея Георгія Коваленка, протоієрея Андрія Дудченка, священика Павла Бочкова. Неважко помітити, що в останні десятиріччя проблематика соціального вчення Українського Православ'я привертає особливу увагу церковних діячів і багатьох світських науковців. Але на сьогодні комплексних досліджень, присвячених розгляду соціальної політики Православної Церкви, практично немає [1; 3; 10].

Наголосимо, що обрана Православною Церквою в Україні парадигма зміцнення національного державотворення потребує осмислення універсальних цінностей християнства, соціальної політики, соціального служіння Церкви та кризи соборності. Ця проблема залишається недостатньо дослідженою священнослужителями, концептуально неосмисленою сучасною богословською наукою. Зокрема, теологією не узагальнена сучасна соціальна політика Церкви, передусім її реалізація у контексті державотворчих процесів в Україні.

Глибоко переконані, що впевнений поступ Церкви до духовного оновлення і трансформації парафіяльного буття (модернізації) передбачає, зокрема, й наукову інтеграцію Церкви в сучасний освітній простір, опанування й залучення до теологічного наукового дискурсу методології та категоріального апарату світської науки (адже за радянських часів взагалі не існувало науки «теологія»). Зокрема, у сучасній українській науці досить часто підозріло ставляться до теології у полі наукового дискурсу. Безумовно, що проблема визначення і вивчення соціальної політики Церкви є неоднозначною і потребує ґрунтовного дослідження. З точки зору соціального вчення Церкви не підлягає сумніву, що християнство впливає на соціальну політику держави. Християнин відповідно до своїх духовних ідеалів має утверджувати свої політичні і соціальні дії у реальних процесах державотворення, враховуючи реальні виклики сучасного світу [5–8].

Зауважимо, що соціальна політика церкви — це система церковних форм і методів духовної і соціальної діяльності за відповідними напрямами: виховання, освіта, бізнес, багатогранна професійна діяльність, катехізація, просвітництво, капеланство, соціальна робота, розгалужена громадська діяльність, місіонерство. Саме це і є складовою священної місії християнства у світі, яку здійснюють церковні структури (синодальні відділи, єпархії, релігійні громади)

та громадські організації (братства, згромадження, духовні центри) [3, с. 61–65].

Таким чином, соціальна політика Церкви має будуватися на науково-богословському, соціологічному й політичному осмисленні минулого, сучасного і майбутнього християнства, місії Церкви, її проповіді, соціального служіння, соціальної роботи, сфери суспільних відносин (Церква і держава; Церква і суспільство; Церква і людина). Наголосимо, що роль соціальної політики Церкви в житті суспільства важко переоцінити. Метою соціальної політики Церкви є мобілізація її матеріальних і духовних ресурсів для виконання священної місії християнства — розбудови життя соціуму у світлі цінностей Євангелія.

Зазначимо, що ідея розбудови соціальної політики Церкви відповідає біблійним засадам формування місії християнства, релігійній етиці, християнській моралі, духовним цінностям і прагненням християнського світу до соборності, єдності, соціальної справедливості, свободи, гідності й самореалізації людської особистості. На нашу думку, саме соціальна політика Православної Церкви України може стати ціннісною складовою національної доктрини державотворення. Без духовного фундаменту та духовної ідеї ніяка держава не може існувати й розвиватися. На нашу думку, розвиток Української держави, громадянського суспільства і нації в цілому без національної ідеї на основі релігійних переконань та духовних цінностей так само неможливий, як життя тіла без душі.

Отже, зауважимо, що загальними складовими соціальної політики Церкви є:

- теоретичні і методологічні основи християнської теології (релігійні цінності, світогляд, картини світу, синтез різних суспільних і теологічних наук);
- соціальне вчення Церкви і державне управління, що у синтезі створюють загальні стратегічні цілі і програми сучасної політики і процесів державотворення;
- конкретні духовні й соціальні завдання в житті християнина, реалізація християнської місії, безпосередня практична діяльність у житті релігійних громад та сучасного суспільства (освіта, наука, бізнес, політика, історія, культура, мистецтво);
- практичні дії релігійних громад з реалізації державної соціальної та гуманітарної політики;
- систематичний науково-богословський аналіз отриманих практичних результатів із життя соціуму та держави;
- коригування відповідно до результатів цього аналізу всіх попередніх ланок формування і здійснення соціальної політики Церкви (зворотний зв'язок).

Підсумовуючи, зазначимо, соціальна доктрина християнства під соціальною політикою Церкви розуміє ціннісні вектори розвитку суспільства, теологічні питання, практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких релігійні громади впливають на сучасне суспільство, будь-яку політичну, культурну, соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей, а згідно з характером факторів впливу церковна наука виокремлює духовні, політичні, економічні та соціальні інтереси християнського світу.

Література

1. Маринович Мирослав. Митрополит Андрей Шептицький і принцип «позитивної суми» / Передмова Адріана Сливоцького. Львів: Видавництво Старого Лева, 2019. 248 с.

2. Мартишин Д. С. Діалог Української Православної Церкви та суспільства у процесі політичних трансформацій України: монографія. К.: ДП «Вид. Дім «Персонал», 2017. 272 с.

3. Мартишин Д. С. Соціальна доктрина православної церкви в державотворчих процесах України: теоретико-методологічні засади: монографія. К: ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. 514 с.

4. Мартишин Д. С. Православні церкви України: реалії та перспективи розвитку соціального служіння у контексті державотворення // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2017. № 10. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1436.

5. Мартышин Д. С. Введение в социальное учение Православной Церкви: учеб. пособие. К.: Издательство Лира-К, 2013. 306 с.

6. Мартышин Д. С. Вклад русской религиозной философии в развитие социальной мысли христианства. К.: Издательство Лира-К, 2016. 124 с.

7. Мартышин Д. С. Основы социальной работы Православной Церкви в Украине: учебное пособие. К.: Издательство Лира-К, 2015. 198 с.

8. Мартышин Д. С. Основы христианской эсхатологии: учеб. пособие. К.: Издательство Лира-К, 2015. — 124 с.

9. Щокін Г. В. Основи політичної науки. Київ: МАУП, 2006. 184 с.

10. Щокін Г. В. Україна і світ на зламі історії. Київ: МАУП, 2007. 52 с.

Романенко Євген Олександрович
доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений юрист України,
проректор
Міжрегіональна Академія управління персоналом;
Президент
Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління
м. Київ, Україна

ПРО УТВОРЕННЯ ЄДИНОЇ ІНТЕРОПЕРАБЕЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЕЛЕКТРОННИХ РЕЄСТРІВ

На сьогодні, в Україні відсутнє єдине правове поле створення, функціонування та інформаційної взаємодії державних, комунальних та інших реєстрів, кадастрів та інформаційних систем; відсутні єдиний термінологічний апарат, єдині вимоги до створення, обміну, зберігання, виправлення та формату реєстрових даних, а також до їх технічної та семантичної інтероперабільностей та неперетинного узгодження об'єктів відповідних реєстрів.

У результаті, держава, територіальні громади, міжнародні інституції та користувачі реєстрової інформації, оплачуючи послуги та вкладаючи величезні кошти у створення та розвиток окремих (іноді, дублюючих один одного) реєстрів, кадастрів та інформаційних систем, не змогли наблизитися до досягнення головної місії публічних інформаційних систем: створення в Україні єдиного транспарентного середовища публічної інформації для максимального спрощення та дебюрократизації процесів публічного управління, захисту прав фізичних та юридичних осіб, задоволення інформаційних потреб громадянського суспільства [1].

Народні депутати підтримали створення єдиної інтероперабельної системи публічних електронних реєстрів. Відповідний законопроєкт № 2110 «Про публічні електронні реєстри» [2] було прийнято у першому читанні за основу на ранковому засіданні Верховної Ради України 31 жовтня. Таке рішення підтримали 320 народних депутатів. Необхідно відмітити, що законопроєкт із зазначеними питаннями

правового регулювання (№ 8602 від 13.07.2018) подавався до розгляду Верховною Радою України VIII скликання, але його було відкликано 29.08.2019 [3]. Після цього, 10.09.2019 року у Верховній Раді України зареєстровано законопроєкт «Про публічні електронні реєстри», текст якого практично повністю співпадає з текстом проєкту відкликаного.

Метою законопроєкту є утворення єдиної інтероперабельної системи публічних електронних реєстрів, визначення уніфікованої інституціональної структури функціонування публічних електронних реєстрів та єдиних вимог до їх створення, ведення, взаємодії, адміністрування, модернізації, реорганізації та ліквідації, а, також, до створення реєстрової інформації та її використання в інших інформаційних системах, при здійсненні дозвільної та іншої управлінської діяльності, наданні адміністративних послуг.

Законопроєкт є рамковим та, на основі єдиного термінологічного апарату, визначає систему публічних електронних реєстрів, законодавчі вимоги до публічних електронних реєстрів, реєстрової інформації, а, також, принципи, організаційні, інституціональні, процесуальні та фінансові засади їх існування та взаємодії.

Згідно законопроєкту, систему публічних електронних реєстрів складатимуть:

- базові державні реєстри (Єдиний державний демографічний реєстр, Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань, Державний земельний кадастр);
- інші державні реєстри;
- комунальні реєстри;
- визначені законом, реєстри саморегулівних організацій;
- Реєстр реєстрів.

Об'єктами публічних електронних реєстрів визначені:

- фізичні особи та їх об'єднання, юридичні особи;
- землі та земельні ділянки із розташованими на них об'єктами нерухомого майна;
- окремі спеціальні статуси фізичних осіб та їх об'єднань, юридичних осіб;
- сертифікати, ліцензії, декларації, повідомлення, дозволи, інші документи дозвільного характеру;
- природні ресурси;
- правові режими використання і забудови територій та окремих об'єктів;
- рухоме майно, яке, відповідно до закону, є об'єктом державного обліку;

– майнові та не майнові права, їх обмеження та обтяження;
– нормативно-правові акти, нормативні акти та документи технічного характеру, судові рішення, виконавчі документи, довіреності;
– інші, визначені цим Законом та законами, на підставі яких створено відповідні реєстри, об'єкти.

Систему органів та суб'єктів, які здійснюють повноваження у сфері публічних електронних реєстрів відповідно до законопроєкту складають:

– Кабінет Міністрів України;
– центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів;
– центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів;
– центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів;
– держателі реєстрів;
– суб'єкти ведення реєстрів (в тому числі акредитовані суб'єкти);
– публічні реєстратори;
– створювачі;
– технічні адміністратори реєстрів.

Проєктом акту визначаються основні принципи діяльності у сфері публічних електронних реєстрів, серед яких можна виділити такі специфічні принципи як:

– єдності методології створення, ведення, адміністрування, реєстрації, взаємодії та ліквідації реєстрів;
– обов'язковості реєстрації у реєстрах їх об'єктів та внесення інформації (змін до неї) про зареєстровані об'єкти;
– одноразовості реєстрації та неприпустимості дублювання реєстрової інформації одних реєстрів у інших реєстрах (крім реєстраційних номерів та інших пов'язуючих ідентифікаторів об'єктів реєстрів у відповідних реєстрах), чи повторного внесення тотожної інформації (змін до неї) про зареєстровані об'єкти;
– інтероперабельності реєстрів;
– обов'язкового інформування правовласника про запити будь-яких осіб про інформацію про нього та приналежні йому майно, майнові, правові та інші спеціальні статуси, крім випадків передбачених законом;

– використання персональних даних осіб виключно у випадках та для цілей, для яких правовласники надали свою згоду, крім випадків передбачених законом;
– фіксації у реєстрах всіх дій будь-яких осіб з реєстровою інформацією та реєстровими даними.

Визначаються єдині вимоги до реєстрової інформації, її статусу, форм, складу, порядку створення, зберігання та використання (в т.ч. надання), шляхів внесення існуючої, в тому числі архівної інформації, зокрема:

– всі існуючі державні реєстри, кадастри тощо вестимуться в електронному вигляді із застосуванням технологій резервного копіювання;
– поділ реєстрових даних на базові (загальнодоступні, безоплатні) та спеціальні, (що потребують спеціального доступу, платні) набори;
– пріоритет електронних форм документів та документів виданих правоволоділцю.

Доречно відмітити, що, запроваджуючи єдину електронну інформаційну систему, в якій концентруватиметься інформація щодо всіх існуючих реєстрів і, держава, разом з цим, повинна забезпечити належні механізми захисту такої інформації. Це передбачає запровадження комплексу системних, організаційних, правових засобів, в тому числі різних видів відповідальності, та гарантованих компенсацій у випадку доведеності факту порушення прав особи.

Звертаємо, також, увагу, що тільки на щорічну підтримку 25 пріоритетних державних реєстрів з державного бюджету витрачається більше 500 млн. грн. Тобто, кожен публічний реєстр потребує значних бюджетних асигнувань. Постає питання, чи може дозволити собі Державний бюджет України додаткові витрати на функціонування Реєстру та чи є для цього нагальна потреба.

Література

1. Романенко Є. О. Виконання Стратегії реформування державного управління на 2016–2020 роки / Науковий збірник інституту державного управління у сфері цивільного захисту № 5, 2017 // Видавничий дім «Гельветика» С. 75–87.

2. Проєкт Закону «Про публічні електронні реєстри» № 2110 від 10.09.2019. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66772

3. Проєкт Закону «Про публічні електронні реєстри» № 8602 від 13.07.2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64437

Сичова Анастасія Олександрівна
кандидат політичних наук
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Старобільськ, Україна

СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО КРЕДИТУВАННЯ: ФОРМА МОНОПОЛІЇ АБО МЕТОД ГРОМАДЯНСЬКОГО КОНТРОЛЮ?

Орієнтація на рейтинг життєздатності, як інститутів, так і окремих осіб, поступово починає виходити за межі вузької, переважно економічної, спеціалізації, захоплюючи площину державного управління. Репутаційний капітал перетворився на важливий аспект функціонування сучасної демократії, виступаючи в якості демонстраційного фактора ефективності окремих політиків. Кореляція рівня репутаційних показників показує не лише прийнятність пропонованих реформ, але й наявні резерви легітимності з позиції соціуму. На даний час ми все частіше спостерігаємо використання цифрових технологій інститутами влади не стільки з метою систематизації фрагментованих персональних даних громадян, скільки для посилення впевненості щодо реформування певних сфер діяльності. Однією з останніх інновацій постає система соціального кредитування (SCS), запропонована китайським урядом у 2014 р.

Мета даної статті — розглянути можливість і доцільність імплементації системи соціального кредитування в український політикум за активної участі соціуму.

Концепція соціального кредитування ставить собі за мету екстраполяцію ринкових відносин, а саме: системи оцінки фінансових кредитів, — на інші галузі державного регулювання, зокрема забезпечення безпеки харчових продуктів, боротьба з корупцією, захист навколишнього середовища тощо. Мова йде про використання соціального кредиту в якості інструменту зниження операційних витрат при формуванні реципрокної співпраці, як у вертикальній, тобто влада — соціум, так і в горизонтальній площинах.

Система соціального кредитування передбачає розширення каналів участі громадськості у формуванні державної політики, підвищення

прозорості управління, а також посилення соціального контролю і введення обмежень на використання влади. Саме створення достовірності політичного, соціального та економічного контексту виступає прерогативою позначеної ініціативи.

Відсутність довіри практично на всіх рівнях українського суспільства, крім сімейного кола, служить причиною ухилення від сплати податків, нещасних випадків на виробництві, фальсифікування ліків, шахрайства, контрафакції товарів та інших форм ухилення від легалізованої поведінки. Система соціального кредитування спрямована на зміцнення довіри до державних інституцій через урегулювання службової і приватної поведінки чиновників на основі об'єктивних даних, а не суб'єктивних міркувань.

Алгоритм соціального кредитування передбачає збір та систематизацію даних фізичних і юридичних осіб, зокрема неурядових організацій, підприємств та урядових відомств, для визначення суб'єктів, які заслуговують на додаткові стимули за рахунок «правильної» поведінки. Мова йде не стільки про легальні дії політиків з точки зору букви закону, як про легітимні поведінкові моделі, схвалені широкою громадськістю. Отримані оцінки поведінкових патернів окремих осіб або організацій можуть бути використані як для заохочення, так і для санкціонування, відповідно до встановлених законодавчих норм.

Передбачається, що урядові установи здійснюватимуть перевірку файлів соціальних кредитів при наданні державних контрактів, ліцензуванні підприємств, прийомі на державні посади або просуванні по службі. Порушників судових рішень очікують штрафи, а відповідні записи залишатимуться в їх особових справах, блокуючи отримання різних послуг, наприклад, бронювання авіаквитків. Суб'єкти з позитивною оцінкою отримуватимуть переваги в форматі службових бонусів. Мета полягає в формуванні поведінкових моделей окремих політиків за допомогою ринкових інструментів і стимулів, створюваних автоматизованою системою правозастосування та економічного регулювання.

Варто зазначити, що деякі ініціативи соціального кредитування викликають численні суперечки і навряд чи будуть реалізовані в українських реаліях. Так, практика оприлюднення чорного списку злісних порушників судових рішень вже була використана в Китаї в 2013 р. Поява такої системи ставила своїм завданням відновити довіру до судових інстанцій, оскільки неплатоспроможні боржники або засуджені шахраї продовжували відкривати нові підприємства, отримувати кредити і використовувати фінансові активи, право на які, згідно із законом, вони повинні були б втратити. Але практика

подібного роду публічності здатна завдати відчутної шкоди окремим особам і вступає в протиріччя з законом про невтручання в приватне життя. До того ж з'явилася система обходу чорного списку, коли брокери за окрему плату виконують потрібну послугу, що створює фундамент для появи тіньового ринку обслуговування.

Найімовірніше, слід законодавчо прописати, що соціальний кредит не повинен поширюватися на будь-яке порушення моральної поведінки, надаючи пріоритет виключно недотриманню правових або договірних зобов'язань. В якості інших сумнівних аспектів повсюдної імплементації соціального кредиту слід позначити плутанину між конфліктуючими цілями, проблеми надійності даних і ризики посиленого контролю з позиції монополістичної системи, що суперечить самим основам демократії.

Виникає чимало запитань щодо єдиного блоку індикаторів присвоєння «соціальних балів» політикам. Зокрема, мають місце прецеденти використання соціальних кредитів для обмеження певних свобод та інтересів окремих осіб, наприклад, свободи слова чи демонстрацій. Виникає логічне питання: чи здатний критичний коментар про уряд знизити оцінку соціального кредиту політичного опонента? Раціональною відповіддю служить формування незалежної служби адміністраторів офіційних інтернет-сайтів з прерогативою публікувати перелік індивідів або компаній, що займаються відвертим наклепом.

Варто також зазначити, що центральне місце в тематиці соціального кредитування займають питання взаємозв'язку між технологіями і представницькою демократією. У Європі та Північній Америці озвучуються сумніви щодо можливості нових інформаційних технологій підтримувати актуальні форми громадської участі. Формування довіри за допомогою онлайн-платформ включає в себе наявність цифрового соціального капіталу у суб'єктів колаборації, а також різних методів валідації учасників політичного ринку. Проте не існує чіткої дефініції цифрового соціального капіталу, його елементів і способів обчислення.

Хоча чимало ідей соціального кредитування можуть мати позитивний ефект для українського соціуму, залишаються серйозні ризики для окремих осіб і служб з огляду на масштабність запропонованої ініціативи. Не можна заперечувати втрату легітимності політичною системою в цілому в разі виявлення частих помилок з боку чиновників, враховуючи рівень чутливості українських громадян до професійної некомпетентності вищих посадовців. До того ж, підключення баз даних, що містять конфіденційну інформацію, і надання доступу певній кількості зацікавлених сторін вимагає впровадження адекватних засобів кібер-безпеки, згідно з новим регламентом GDPR. Незважаючи

на наявність фахівців високого рівня, складно говорити про розвинену кібер-безпеку української ІТ-інфраструктури.

Також виникають сумніви щодо прийнятності механізмів ринкової економіки для українського політикуму і соціуму в цілому. Перефразовуючи М. Сієнса, ринки теж «заробляють» громадян, стимулюючи певний поведінковий набір, який навряд чи відповідає індивідуальним стандартам доброчесних дій [2, с. 24]. За аналогією, у зв'язку з орієнтацією на отримання службових бонусів, можна говорити про можливу імітацію моральних дій українськими політиками для посилення схвалення з боку громадян і примноження власного репутаційного капіталу. По-друге, досі не існує чіткого механізму визначення ефективності індивідуальної діяльності та особистого вкладу в колективний проект, що створює труднощі для отриманні об'єктивної оцінки.

Таким чином, раціонально продумана система соціального кредитування здатна забезпечити прозорість процесів управління, контроль влади, а також регулювання фінансових інструментів. Хоча існує велика ймовірність зіткнення з можливістю зловживання таким видом громадського контролю шляхом висунення звинувачень потенційним політичним опонентам в порушенні «вигадано» значущих стандартів.

Література

1. Chorzempa M., Triolo P. China's social credit system: a mark of progress or a threat to privacy? // Peterson Institute for International Economics. 2018. Vol. 14. P. 23–39.

2. Sithigh D., Siems M. The Chinese social credit system: a model for other countries? // D. Sithigh, M. Siems. European University Institute. Department of Law. 2019. 40 p.

Статівка Наталія Валеріївна
доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри управління персоналом та економіки праці
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління
при Президентові України
м. Харків, Україна

Бублій Максим Петрович
кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент управління персоналом та економіки праці,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління
при Президентові України
м. Харків, Україна

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У МОДЕРНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Забезпечення ефективного функціонування об'єктів соціальної інфраструктури є одним із стратегічних напрямків діяльності держави.

Необхідність залучення значного обсягу бюджетних коштів детермінує розробку програм розвитку соціальної інфраструктури, як у короткостроковій, так і довгостроковій перспективі, обумовлюючи консолідацію зусиль органів державної влади та місцевого самоврядування [1, с. 59]. Враховуючи високий рівень складності процесів модернізації соціальної інфраструктури, їх масштабність, ступінь впливу на соціальне благополуччя в суспільстві, рівень і якість життя населення, стратегічні концепції розвитку пріоритетних галузей соціальної інфраструктури, виражені у відповідних цільових програмах.

Ефективно реалізована практика використання програмно-цільових методів дозволяє забезпечити досягнення цілей, пов'язаних з переходом

до якісно нового стану соціально-економічних регіональних систем, що може бути використано при постановці цілей розвитку елементів інфраструктурного комплексу окремих регіонів. Програмно-цільовий метод сприяє здійсненню інтеграційних процесів у розвитку соціальної інфраструктури, підвищення ефективності міжгалузевих, міжвідомчих, взаємодій, подолання впливу дестимулюючих процесів територіальної диференціації, регіональних диспропорцій у забезпеченні об'єктами соціальної інфраструктури. Методологія, що лежить в основі програмно-цільового управління, що базується на системному і комплексному підходах до управління соціально-економічними об'єктами та процесами, передбачає координацію дій учасників у просторі і часу, залучення ресурсів різних суб'єктів-учасників, включаючи державу, муніципалітети, організації, підприємства.

Основними принципами, що визначають ефективність реалізації програмно-цільового методу управління у сфері розвитку соціальної інфраструктури, є наступні:

- кількісна та / або якісна визначеність поставлених цілей і завдань програми;
- детермінація цільових орієнтирів програми такими факторами, як масштабність проблем і наявні матеріально-фінансові можливості [2, с. 49];
- консолідація матеріальних і фінансових ресурсів, залучення позабюджетних джерел фінансування;
- забезпечення умов ефективного та цільового використання бюджетних коштів та позабюджетних джерел, забезпечення транспарентності фінансових потоків;
- формування системи моніторингу за ходом виконання програми;
- забезпечення ефективної взаємодії між державними та місцевими органами влади на усіх етапах розробки програм: формулювання її цілей, завдань, цільових індикаторів і показників забезпечення, механізмів реалізації, методики оцінки ефективності цільової програми, аналізу ресурсного забезпечення;
- формування системи управління, що забезпечує реалізацію і контроль виконання програми, що передбачає жорстке закріплення повноважень і відповідальності за окремими суб'єктами управління, введення персоніфікованої відповідальності;
- створення умов для здійснення громадського контролю в процесі постановки цілей і завдань, використання фінансових ресурсів.

Програмно-цільове управління є одним з пріоритетних напрямків діяльності держави, видатки бюджету на забезпечення державних цільових програм складають 7–8% [3, с. 58]. Аналіз реалізованих в су-

часних умовах цільових програм свідчить, що вони в більшості своїй спрямовані на виконання великомасштабних проектів, що сприяють вирішенню найбільш складних проблем суспільства.

Таким чином, основними недоліками управлінських практик реалізації цільових програм розвитку соціальної інфраструктури є:

1. Низький рівень залучення зовнішніх інвестицій.

2. Розмиті показники оцінки ефективності державних цільових програм, недостатньо опрацьовані механізми вимірювання реального рівня досягнення планових показників.

3. Високі порогові значення співфінансування видаткових зобов'язань з реалізації програм для місцевих бюджетів.

4. Недостатня ступінь координації державних цільових програм та місцевими програмами соціально-економічного розвитку [4, с. 36].

5. Відсутність ефективної системи оцінки та контролю реалізації програм, низький рівень участі громадськості в їх розробці та процесі контролю за витрачанням фінансових коштів. Відсутність інституційних умов функціонування громадського контролю.

6. Обмежені можливості коригування програм. Забезпечення умов коригування програмних завдань і заходів представляється необхідним, враховуючи варіативний характер реалізації програм, як поява додаткових можливостей, так і ресурсних обмежень.

Статистичні дані свідчать, що без забезпечення ефективних механізмів оцінки, насамперед, вірогідності досягнення цілей і завдань, а також системи контролю реалізації програм, поставлені цілі будуть носить лише декларативний характер. Необхідно жорстке закріплення прав і відповідальності за суб'єктами управління, введення персоніфікованої відповідальності.

Актуальність програмно-цільових методів у вирішенні проблем регіональної диференціації, подолання негативних наслідків нерівномірного просторового розміщення галузей соціальної інфраструктури та підтримки регіонів з низьким рівнем соціально-економічного розвитку не викликає сумнівів, однак необхідно також створення умов для ендогенного розвитку територій. Це передбачає перехід від політики підтримки регіонів до політики їх розвитку. Джерелами ендогенного розвитку території мають стати власні матеріально-фінансові ресурси, людський капітал, підприємницька, інноваційна активність, науково-технічний, виробничий потенціал. Соціальна інфраструктура при цьому стає фактором, що ініціює активізацію ендогенних джерел розвитку, забезпечуючи синергетичний ефект. Ефективно функціонуюча соціальна інфраструктура знижує трансформаційні витрати підприємств, забезпечуючи інвестиційну привабливість

території, умови для більш успішного розвитку людського капіталу, задоволення культурних, освітніх, наукових потреб особистості. Таким чином, сьогодні за допомогою методів програмно-цільового управління, необхідно створювати основи для ендогенного розвитку території з опорою на внутрішній потенціал і ресурси. Забезпечення умов, системи мотивації місцевих органів влади для роботи по формуванню та ефективному функціонуванню соціальної інфраструктури дозволить перейти до сталого розвитку територій, підвищення якості життя населення. Реалізація цього напряму дасть поштовх до розвитку соціальної інфраструктури не тільки в столичних агломераціях, але і в тих муніципальних утвореннях, де концентрується значний інноваційний і людський капітал.

Література

1. Ковальська Л. Л. Соціальна інфраструктура регіону: механізми формування та розвитку: монографія / Л. Л. Ковальська, О. М. Салівончик; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Луцький національний технічний університет. Луцьк: Ж. В. Гадяк, 2012. 226 с.

2. Кучеренко В. Р. Національна економіка: відтворення соціальної інфраструктури села: монографія / В. Р. Кучеренко, С. М. Макуха. Одеса: Друкарський дім, Друк Південь, 2012. 108 с.

3. Розвиток соціальної сфери територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; за ред. С. Л. Шульц. Львів, 2018. 140 с.

4. Соціальна інфраструктура на шляхах реформування місцевого самоврядування: кол. монографія / В. М. Новіков та ін. Київ-Варшава, 2018. 431 с.

Шойко Василь Анатолійович
кандидат історичних наук, доцент,
Заступник начальника інституту — головний інженер
Український науково-дослідний інститут цивільного захисту,
доцент кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональна Академія управління персоналом
м. Київ, Україна

Жукова Ірина Віталіївна
кандидат наук з державного управління, доцент,
лауреат Премії Президента України для молодих вчених,
Виконавчий директор
Президія Всеукраїнської Асамблеї докторів наук
з державного управління
м. Київ, Україна

Литвин Наталія Михайлівна
Член Всеукраїнської Асамблеї докторів наук
з державного управління,
старший викладач кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональна Академія управління персоналом
м. Київ, Україна

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

Розвиток місцевого самоврядування є одним із ключових напрямів нашої держави. Попри певний позитивний український досвід у сфері місцевого самоврядування, місцеві органи влади стикаються з багатьма проблемами, які значно впливають на їхню діяльність.

Зокрема, українському уряду досі не вдалося створити ефективну й дієву систему місцевого самоврядування. Тому вивчення закордонного досвіду щодо організації місцевого самоврядування є дуже важливим і актуальним питанням для нашої країни. Доцільно

розглянути європейські принципи та особливості щодо організації місцевого самоврядування, завдяки яким, можливо, зробити певні висновки та визначити ефективний інструментарій, який може бути корисний під час будівництва ефективної української моделі місцевого самоврядування.

В Естонії місцеві органи влади відіграють важливу роль, особливо у сфері освіти. Муніципалітети мають значний правовий захист, проте їхні бюджети значно залежать від фінансування з боку держави.

Слід зазначити, що муніципалітети здебільшого надають публічні послуги місцевому населенню через систему інтернет. Саме тому, Естонія займає лідируючі позиції у галузі електронного урядування.

Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування передбачений законом. Зокрема, окружні намісники можуть контролювати виконання муніципалітетами державних функцій, проте, вони не мають права скасовувати їхні рішення, а лише удосконалювати.

У Фінляндії діє закон про рівноправність жінок і чоловіків, а, також, включені квоти гендерної рівності, які застосовуються до муніципальних рад, комітетів та органів міжмуніципальної співпраці.

Муніципалітети Фінляндії мають досить високий рівень автономії, як фіскальної, так і юридичної. Слід зазначити, що муніципалітети виступають основними постачальниками соціальних послуг, включно із вторинною медициною.

Законодавство Латвії відрізняється законом про місцеве самоврядування, який вимагає від муніципалітетів доступності послуг. Тобто, на тих територіях, які віддалені від державних адміністративних центрів, повинні створюватися сільські, або міські адміністрації, які повинні надавати послуги місцевому населенню.

Ще однією особливістю є закон про місцеве самоврядування в якому говориться, що державні адміністративні установи не мають права передавати місцевим органам влади виконання функцій та завдань, для яких не передбачено фінансування.

Відмінність Німецького від українського місцевого самоврядування полягає в тому, що німецькі муніципалітети мають право приймати власні закони на своїй території, але, звісно, є певні обмеження. Німеччину та Україну об'єднує схожа багаторівнева система фінансового вирівнювання [1].

Польща має потужне місцеве самоврядування, яке відіграє важливу роль у забезпеченні місцевого населення соціальними послугами. Відмінною рисою є те, що польський уряд виділяє муніципалітетам фінансові ресурси на освіту. У той час, як в Україні медицина й освіта фінансуються коштом медичної та освітньої субвенцій.

Також, польські муніципалітети відрізняються тим, що вони мають рейтинг інвестиційної привабливості територій. Цей досвід було б доцільно застосовувати у нашій державі, проте першочергово українському уряду необхідно зробити схему планування територій та надати потенційним інвесторам відкритий доступ до земельних ресурсів.

Слід зазначити, що Польські муніципалітети захищені законом про місцеве самоврядування, у якому вказано, що муніципалітети повинні бути забезпечені відповідними фінансовими ресурсами для виконання ними своїх функцій та обов'язків.

Досвід місцевого самоврядування Словаччини, також, є доцільним для впровадження в нашій державі. Завдяки низці проведених реформ, уряд зміг побороти масштабну корупцію у багатьох сферах, а, також, подолати низку інших економічних проблем. У результаті проведених змін, державна влада стала максимально відділена від місцевої, а більшість проблем було подолано [2].

Варто зазначити, що українські місцеві органи влади мають (у розпорядженні або у власності) найбільшу серед усіх країн світу територію сільськогосподарського призначення. Україна — єдина серед всіх країн, яка під час втілення реформи місцевого самоврядування дозволила відразу декільком суб'єктам (голова, депутати та місцеве населення територіальної громади) ініціювати процес об'єднання. Досвід свідчить про те, що, як правило, процес об'єднання ініціює голова територіальної громади, проте, є певні винятки, коли місцеве населення, попри небажання голови, або депутатів, ініціює процес об'єднання [3].

Європейський досвід свідчить, що саме органи місцевого самоврядування відіграють важливу роль у забезпеченні безпеки місцевого населення. Тому, було б доцільно вдосконалити вітчизняне законодавство та розширити функціональні можливості органів місцевого самоврядування у сфері цивільного захисту.

Місцеве самоврядування проявляється у всіх європейських країнах та всіма можливими шляхами сприяє підвищенню демократії. Кожна розвинена європейська держава має чіткий розподіл функцій, повноважень та фінансових ресурсів між центральним урядом та місцевими органами влади.

Українському уряду необхідно оптимально розподілити повноваження між різними рівнями адміністративно-територіального устрою, адже саме розумний розподіл повноважень значно підвищить ефективність діяльності органів місцевого самоврядування та їхню відповідальність.

Багатий та різноманітний європейський досвід може бути корисний і використаний під час будівництва української моделі місцевого самоврядування. Проте, подальший український розвиток місцевого самоврядування та процесу децентралізації влади має залежати не тільки від вивчення закордонного досвіду, а й від аналізу результатів пройдених етапів, а, також, від виявлення переваг та недоліків нинішньої моделі місцевого самоврядування.

Література

1. Демиденко Л., Наконечна Ю. Фіскальна децентралізація: німецький досвід та українські реалії. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2015. № 2(167). С. 50–52.

2. Кульчицький М. І. Місцеві бюджети і механізм їх формування. Фінанси України. 2007. № 9. С. 104–108.

3. Romanenko E., Chaplai I. Analysis of the main directions of preservation and development of the territories of Kyiv region / E. Romanenko I. Chaplay // Публічне урядування. 2017. № 1 (6). березень 2017. С. 162–170.

Section 3.
MONEY, FINANCE AND CREDIT

Золковер Андрій Олександрович
кандидат економічних наук,
докторант кафедри бізнес-економіки та туризму
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

МОДЕЛЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ У ФРАНЦІЇ

Фінансовий ринок у розвинутих країнах відіграє основну роль у перерозподілі вільних коштів населення та підприємств та суб'єктів, що мають потребу у фінансових ресурсах. Розглянемо модель регулювання фінансового ринку Франції.

У Франції застосовується функціональна модель регулювання фінансових ринків. Особливістю французької системи регулювання є значна роль Міністерства економіки, фінансів і промисловості (MINEFI) в нагляді за операціями фінансових компаній. MINEFI затверджує правила функціонування регуляторів, бере участь в їх правлінні і контролює Європейський форум по страхуванню депозитів і страхових внесків (European Forum of Deposit Insurers) [2]. Цей форум наділений повноваженням виділяти кошти фондів проблемним установам.

Після кризи 2008–2009 рр. влада Франції провела структурні реформи з метою удосконалення розгалуженого регулятивного апарату країни фінансової сфери. В 2010 р. на базі декількох органів був створений особливий мегарегулятор банківського і страхового ринку Франції — Служба по пруденційному контролю Франції (l'Autorité de contrôle prudentiel, ACPR). Діяльність відомств у складі ACPR функціонально розмежована за напрямами нагляду і ліцензування: контроль відповідності угоді Базель III й іншим стандартам регулювання операцій з фінансовими інструментами; ліцензування фінансових посередників, регулювання концентрації активів (ринкова конкуренція, якість бізнес-середовища), інформування національних

і наднаціональних регуляторів фінансового ринку. Автономний регулятор фінансових ринків — Комісія з фінансових ринків (Autorité des Marchés Financiers) виконує функцію гарантування прав інвесторів і має повноваження дисциплінарних стягнень через Санкційний комітет (Commission des Sanctions). Вона фінансується з внесків регульованих компаній. Макропруденційну політику реалізує Вища рада з фінансової стабільності (Haut Conseil de Stabilité Financiere), яку очолює Міністр MINEFI. До повноважень цього відомства належить виділення додаткових коштів для підтримки неплатоспроможних, але вагомих фінансових установ Франції [3].

У рамках функціональної моделі регулювання операцій різних фінансових ринків регулюються незалежними регуляторами. Це дає такі основні переваги: єдине застосування правових норм, чітке розмежування повноважень між органами, спеціалізація працівників контролюючих органів. Можна виділити також переваги функціональної моделі регулювання фінансових ринків у Франції. Це, зокрема, здатність регуляторів здійснювати послідовний контроль різних видів діяльності незалежно від юридичного статусу піднаглядної установи. Ще однією перевагою є високий професіоналізм штату регуляторних органів, які відстежують фінансові ризики за кожним видом операцій.

Недоліки функціональної моделі Франції: складність «ідентифікації» регульованих угод. Наразі відбувається процес розширення меж діяльності фінансових компаній, створення нових, часто гібридних фінансових продуктів і послуг, тому регулятори можуть зіткнутися з проблемою визначення повноважень щодо контролю нових видів діяльності. Викликом стає вірогідність «непопадання» інноваційного інструменту в сферу компетенції регуляторів. Інший дисбаланс функціонального методу — надмірність і дублювання функцій регуляторів. У певних умовах керівники різних органів можуть займати різні позиції відносно піднаглядних компаній, а це може загрожувати бізнесу додатковими ризиками. Функціональним регуляторам потрібно більше зусиль для проведення наглядових процедур і міжвідомчої координації. Існує також імовірний ризик поступок, до яких веде конкуренція наглядових структур, особливо у випадку права вибору в регульованих компаній регулятора, один з яких фінансується за рахунок їх внесків. Так, в умовах залежності від податкових надходжень, небюджетні фінансові регулятори, що функціонують у Франції, стають особливо чутливими.

Література

1. Le ministère de l'Économie et des Finances. URL: https://www.gouvernement.fr/le-ministere-de-l-economie-et-des-finances (дата звернення 02.11.2019)

2. A Financial System That Creates Economic Opportunities Capital Markets. URL: https://www.treasury.gov/press-center/press-releases/Documents/A-Financial-System-Capital-Markets-FINAL-FINAL.pdf

3. Recent developments in supervisory structures in the EU Member States (2007-10), ECB. Recent developments in supervisory structures. URL: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/report_on_supervisory_structures2010en.pdf (дата звернення 02.11.2019)

Section 4.
LAW

Коновалова Надія Тарасівна
аспірант
Львівського університету бізнесу та права
м. Львів, Україна

Науковий керівник:
Скриньковський Руслан Миколайович
кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри
Львівський університет бізнесу та права
м. Львів, Україна

НЕПОВАГА ДО СУДУ І СУДДІ: СПІРНІ ПИТАННЯ ТЛУМАЧЕННЯ

Як відомо, принцип незалежності і недоторканості судді закріплений у ст. 126 Конституції України [1], якою заборонено вплив на суддів у будь-який спосіб, а частиною 4 ст. 129 Конституції України [1] закріплено правову норму, відповідно до якої за неповагу до суду (судді) винні особи притягаються до юридичної відповідальності. В контексті цього з'ясовано, що застосування такої відповідальності передбачена також і іншими нормативно-правовими актами України [2].

Так, Законом України «Про судоустрій і статус суддів» (від 02.06.2016 р. № 1402-VIII) [3], визначено організацію судової влади та здійснення правосуддя в Україні. Тут варто також відмітити, що у ст. ст. 6, 50 цього Закону зазначено, що [3]: 1) «Здійснюючи правосуддя, суди є незалежними від будь-якого незаконного впливу. Суди здійснюють правосуддя на основі Конституції і законів України та на засадах верховенства права» (п. 1 ст. 6); 2) «Втручання у здійснення правосуддя, вплив на суд або суддів у будь-який спосіб, неповага до суду чи суддів, збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб з метою дискредитації суду або впливу на безсторонність суду, заклики до невиконання судових

рішень забороняються і мають наслідком відповідальність, установлену законом» (п. 3 ст. 6); 3) «Прояв неповаги до суду чи судді з боку осіб, які є учасниками процесу або присутні в судовому засіданні, має наслідком відповідальність, установлену законом» (ст. 50) [3].

За результатами дослідження [2; 4] вважаємо, що базовим нормативно-правовим актом у системі актів законодавства України з питань притягнення до юридичної відповідальності за неповагу до суду є Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) [5], зокрема положення ст. 185-3 КУпАП [5], яка: 1) передбачає адміністративну відповідальність за прояв неповаги (явну зневагу) до суду; 2) містить конкретний перелік діянь, які свідчать про неповагу до суду, включаючи наслідки (санкції) за їх вчинення, тощо. Поряд з тим, у ст. 2 КУпАП зазначено, що «законодавство України про адміністративні правопорушення складається з цього Кодексу та інших законів України» [5].

В контексті цього, тут доцільно погодитись із твердженням Л. Остафійчук [4] про те, що в процесі правозастосовної практики в Україні виникають реальні проблемні питання щодо правильного сприйняття (розуміння), тлумачення і/або належного застосування тих чи інших правових норм. З огляду на це (з метою з'ясування спірних питань тлумачення) звернімося до деяких (окремих) аспектів (за проблемою) та конкретних приписів нормативно-правових актів України.

Так, суд (як узагальнене поняття конституційного і судового права [6]) — 1) державний орган, який займає особливе місце у системі державної влади, а також є самостійним та незалежним від інших органів державної влади; 2) складається із суддів, носіїв судової влади, посадових осіб, що призначаються в установленому законом порядку (особливому) і виконують свої обов'язки на професійній основі [2; 4]. Суддя — посадова особа, яка наділена усіма необхідними публічними повноваженнями щодо здійснення судової влади.

Пунктом 3 ст. 16 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суд визначено як державний орган, який має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням [3]. Статтею 15 (п. 1) цього Закону також дано визначення складу суду: справи в судах розглядаються суддею одноособово, а у окремих випадках, визначених процесуальним законом, — колегією суддів, а також за участю присяжних. Суддя, який розглядає конкретну справу одноособово, діє як суд [3].

Статтею 34 Цивільного процесуального кодексу України (від 18.03.2004 р. № 1618-IV) у судах різних інстанцій встановлено такий склад суду: а) одноособово суддя, який є головуючим і діє від імені суду, якщо інше не передбачено цим Кодексом; б) колегія у складі одного судді і 2-х присяжних, які при здійсненні правосуддя користуються

всіма правами судді; в) колегія у складі 3-х суддів; г) колегія у складі не менше 3-х суддів; д) колегіально [7]. Статтею 32 Господарського процесуального кодексу України (в редакції від 16.11.2019 р.) [8] визначено склад господарського суду.

Відповідно до п. 23 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України (від 13.04.2012 р. № 4651-VI) визначено поняття судді, якщо немає окремих вказівок, у цьому Кодексі, а саме [9]: голова, його заступник, суддя Верховного Суду, Вищого антикорупційного суду, апеляційного суду, місцевих загальних судів, які відповідно до Конституції України [1] на професійній незалежній основі уповноважені здійснювати правосуддя, а також присяжний. Визначення понять суду першої, апеляційної та касаційної інстанцій наведені у п.п. 20–22 ч. 1 ст. 3 цього Кодексу [9]. Пунктом 3 ч. 1 ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України (від 06.07.2005 р. № 2747-IV) визначено поняття суду у справі адміністративної юрисдикції [10].

«Граматичне тлумачення визначає зміст закону по словах, а логічне — тлумачить слова відповідно їх змісту» [11, с. 92] (Є. Васьковский).

Встановлено, що не слід змішувати поняття «суд» та «суддя». Ці поняття не є тотожними, особливо при застосуванні ст. 185-3 КУпАП [5]. «Суддя» (як носій судової влади) майже завжди асоціюється із посадовою особою, яка відповідно до Конституції [1] та законів України наділена публічними повноваженнями здійснювати правосуддя та виконувати свої обов'язки на професійній незалежній основі. Під «судом» можна вважати певний склад суду при здійсненні судочинства (наприклад, колегію суддів, одноособово суддю). В інших окремих випадках під «судом» розуміється певна юридична особа, яка в процесі своєї діяльності в установленому порядку взаємодіє з іншими органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами, при умові, що така взаємодія жодним чином не пов'язана із здійсненням судочинства.

Таким чином, за результатами проведених досліджень [1–11] з'ясовано, що назва ст. 185-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення [5] потребує певного уточнення, а саме: «Прояв неповаги до суду (судді) при здійсненні судочинства». Враховуючи викладене вище, вважаємо також за доцільне внести конкретні відповідні зміни (уточнення) і доповнення до ч. 1 ст. 185-3 КУпАП: «1. Неповага до суду (судді), що виразилась у злісному ухиленні від явки в суд свідка, потерпілого, позивача, відповідача або в непідкоренні зазначених осіб та інших громадян розпорядженню головуючого чи в порушенні порядку під час судового засідання, а так само вчинення будь-ким дій, які свідчать про явну зневагу до суду (судді) або встановлених у суді правил ...».

Література

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. (із змінами та доповненнями). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.

2. Про схвалення Рекомендацій щодо притягнення до відповідальності за неповагу до суду: Рішення Ради суддів України від 26.10.2018 р. № 62. URL: http://rsu.gov.ua/ua/documents?id=80&page=5&per-page=8.

3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (із змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n1589.

4. Остафійчук Л. А. Неповага до суду і судді: спірні питання тлумачення / Л. А. Остафійчук // Перспективні напрямки розвитку сучасної юридичної науки: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 20–21.03.2015 р.). У 2-х частинах. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. Ч. 1. С. 181–184.

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 07.12.1984 р. № 8073-X (із змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10.

6. Лапкін А. В. Судове право України / А. В. Лапкін. Х.: Право, 2016. 148 с.

7. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV (із змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15.

8. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII (із змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12.

9. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (із змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17.

10. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (із змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15.

11. Васьковский Е. В. Цивилистическая методология: Учение о толковании и применении гражданских законов / Е. В. Васьковский. М.: АО «Центр ЮрИнфоР». 2002. 507 с.

Скриньковський Руслан Миколайович
кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри
Львівський університет бізнесу та права
м. Львів, Україна

Заяць Ольга Степанівна
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ В УКРАЇНІ[1]

Як відомо, одним із міжнародно-правових стандартів адвокатської діяльності є обов'язкове страхування професійної відповідальності адвокатів перед клієнтами [1–3]. Згідно позиції адвоката О. Світличного [1], під страхуванням професійної діяльності доцільно розуміти відносини щодо захисту прав і законних інтересів суб'єктів професійної діяльності, що надають певні послуги на професійній основі та гарантують їм надання комплексу відповідних заходів або допомоги на підставі цивільно-правових угод (договорів) або згідно з вимогами закону, перед клієнтом за невиконання або неналежне виконання своїх професійних зобов'язань (обов'язків). Водночас доцільно наголосити, що у пп. 3.9.1 п. 3.9 «Професійне страхування» Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятого делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 р., зазначено: «Адвокати завжди повинні бути застраховані від пред'явлення позовів, пов'язаних з недостатньою професійною компетентністю» [3]. Поряд з тим, виходячи з поняття страхування професійної діяльності, класифікації та змісту правовідносин у сфері страхування [1; 4], встановлено, що сьогодні законодавство України не містить спеціальних норм, що регулюють

[1] Виконано в межах наукової комплексної теми дослідження Міжнародного центру з розвитку науки і техніки «Правові гарантії забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні» (номер державної реєстрації 0118U100205).

порядок та умови ризику настання відповідальності адвокатів. Зокрема, відповідні положення відсутні у чинному Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [5]. Звідси очевидно, що питання страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні залишається актуальним. А також потребує додаткового вивчення та законодавчого врегулювання.

Дослідження [1; 4; 6] дозволяють зробити висновок, що зміст поняття «страхування професійної відповідальності адвоката» акумулює в собі: 1) загальні положення про страхування як вид цивільно-правових відносин; 2) особливості статусу діяльності адвоката. Водночас з'ясовано, що станом на сьогодні в Україні страхування професійної відповідальності адвокатів є виключно добровільним.

Так, відповідно до п. 15 ст. 6 Закону України «Про страхування» від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР [7] видом добровільного страхування є страхування відповідальності перед третіми особами, крім випадків, передбаченими пп. 12–14 цієї статті (ст. 6) — страхування цивільної відповідальності власників наземного, повітряного та водного транспорту. Звідси очевидно, що будь-який адвокат в Україні може добровільно застрахувати свою професійну відповідальність. Водночас у праці [4] чітко зазначено, що для українських адвокатів страхування професійної відповідальності не є нормою. З огляду на це доцільно наголосити, що тут важливе практичне значення у даному напрямі має збалансований добір фактів та аргументів «за» і «проти» адвокатської спільноти [8], і це потрібно враховувати. За таких обставин варто відмітити, що з цього приводу думка заступника голови Національної асоціації адвокатів України, заступника голови Ради адвокатів України В. Гвоздія така: «Відчуваючи певний рівень відповідальності перед громадянами України, яким адвокати надають правову допомогу, вважаю, що страхування цивільної відповідальності повинно бути обов'язковим так, як це є в усіх розвинених країнах світу. Якщо, наприклад, у Німеччині адвокат не має страховки, він не може практикувати взагалі» [8]. В контексті цього також потрібно звернути увагу і на той факт [4], що згідно з п. 27 ст. 7 чинного Закону України «Про страхування» [7] до видів обов'язкового страхування віднесено страхування професійної відповідальності осіб, діяльність яких може заподіяти шкоду третім особам, за переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України, однак станом на сьогодні такий перелік відсутній. Поряд з тим визначено, що тут окремо доцільно відмітити і врахувати ряд інших важливих питань, зокрема тих [9], що стосуються проблемних аспектів отримання адвокатом інформації про зміст норм іноземного

права під час представництва інтересів клієнта у цивільному судочинстві України.

В ході дослідження також встановлено, що одним з перших реальних кроків у цьому напрямку стало те, що у Верховній Раді України був зареєстрований проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України (щодо обов'язкового страхування професійної відповідальності адвоката)» від 06.07.2015 р. № 2298а [10], яким запропоновано впровадити інститут обов'язкового страхування майнової відповідальності адвокатів шляхом внесення відповідних змін та доповнень до Закону України «Про страхування» [7], а також Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [5]. Зокрема, у проекті нормативно-правового акта [10], який було 29.08.2019 р. відкликано з невідомих причин, пропонувалось до обов'язків адвоката віднести укладення договору страхування ризику професійної майнової відповідальності у зв'язку зі здійсненням ним адвокатської діяльності та зберігання у силі такого договору страхування протягом періоду адвокатської діяльності. Типовий договір страхування ризику професійної майнової відповідальності у зв'язку зі здійсненням адвокатом адвокатської діяльності мав затверджуватись Кабінетом Міністрів України [10]. Подана ідея про закріплення на рівні Закону питання щодо страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні, на нашу думку, заслуговує на підтримку. Не можна не відзначити і те, що в даний час жодного з альтернативних законопроектів у даному напрямі немає. А професійна адвокатська спільнота наголошує на проблемі.

Таким чином, на основі результатів проведених досліджень можна стверджувати, що сьогодні в Україні немає спеціальних норм, що регулюють страхування професійної відповідальності адвокатів. Враховуючи викладене вище, вважаємо за доцільне внести конкретні відповідні зміни і доповнення до Законів України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [5] та «Про страхування» [7] відповідно до положень законодавства більшості країн Європейського Союзу щодо врегулювання питань страхування професійної відповідальності адвокатів або прийняти спеціальний закон «Про страхування ризику професійної майнової відповідальності адвокатів», який б враховував основні аспекти про цей вид страхування.

Література

1. Світличний О. Страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні / О. Світличний // Юридична газета. № 45 (595) від 07.11.2017 р. URL: http://yur-gazeta.com/gazeta/pdf-issues/content/2017-11-07/ (дата звернення: 15.12.2019 р.).

2. Антонюк С. А. Відповідальність адвоката перед клієнтом: напрями гармонізації законодавства України з нормами і стандартами Європейського Союзу / С. А. Антонюк // Підприємництво, господарство і право. 2019. № 7. С. 232–237. doi: http://doi.org/10.32849/2663-5313.2019.7.42

3. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: Прийнято делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343 (дата звернення: 15.12.2019 р.).

4. Святоцька В. О. Забезпечення реалізації стандартів страхування професійної відповідальності та спеціалізації адвокатів: порівняльно-правовий аспект / В. О. Святоцька // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. № 5. С. 170–172. doi: http://doi.org/10.15421/391981

5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI (із змінами та доп.). URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076–17 (дата звернення: 15.12.2019 р.).

6. Кухнюк Д. В. Актуальні питання страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні / Д. В. Кухнюк, А. В. Кухар // Адвокат. 2012. № 12. С. 20–23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2012_12_5.

7. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР (із змінами та доп.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр (дата звернення: 15.12.2019 р.).

8. Родюк А. Заплатити за помилку / А. Родюк // Юридична газета. № 21(467) від 26.05.2015 р. URL: http://yur-gazeta.com/gazeta/pdf-issues/content/2015-05-26/ (дата звернення: 15.12.2019 р.).

9. Antoniuk S. Problems of Obtaining by the Lawyer the Legal Information on the Content of Foreign Law Norms While Representing the Client's Interests in Civil Proceedings in Ukraine / S. Antoniuk, O. Zaiats, R. Skrynkovskyy, I. Makukhina // Path of Science. 2019. Vol 5, No 10. P. 5001–5010. doi: http://dx.doi.org/10.22178/pos.51-5.

10. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України (щодо обов'язкового страхування професійної відповідальності адвоката) від 06.07.2015 р. № 2298а. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55909 (дата звернення: 15.12.2019 р.).

Section 5.
PSYCHOLOGY, PEDAGOGY, EDUCATION, PHILOSOPHY AND PHILOLOGY

Олійник Валентина Василівна
кандидат педагогічних наук, доцент
Хмельницький інститут
Міжрегіональної академії управління персоналом
м. Хмельницький, Україна

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД

Нині в ході розвитку Української держави національне виховання розглядається як один із найважливіших компонентів формування особистості. Зауважимо, що відродження України неможливе без пробудження національної свідомості українського народу, насамперед учнівської молоді. Діти мають виявляти цікавість до українських традицій, звичаїв, які передаються від покоління до покоління.

У нормативних документах зазначено, що національне виховання є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти. Його основна мета — виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у молоді потреби та уміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури [4].

Також в освітніх документах підкреслено, що національна система виховання ґрунтується на засадах національного світогляду, наукової філософії й ідеології, родинного виховання, народної педагогіки, наукової педагогічної думки, що ввібрала в себе надбання національної виховної мудрості. Вона охоплює ідейне багатство народу, його морально-естетичні цінності трансформовані в засобах народної педагогіки, народознавства, принципах, формах і методах організації

виховного впливу на молодь, а також постійну й систематичну виховну діяльність сім'ї, державних і громадських навчально-виховних закладів [4].

Досліджувану проблему побіжно порушували у своїх працях сучасні українські вчені: Л. Березівська, І. Бех, Н. Гупан, П. Кононенко, О. Пометун, О. Сухомлинська та ін. [1; 2; 3; 5; 6].

Термін «національне виховання» інтерпретується як система поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, створена упродовж віків українським народом і покликана формувати світоглядні позиції та ціннісні орієнтири молоді, яка реалізується через комплекс відповідних заходів.

Нині в освітній практиці посідають чільне місце національні цінності — громадянськості, патріотизму, людської гідності, справедливості, чесності. Вони сприяють формуванню в особистості національних якостей і є засобами реалізації національного компонента в освітньому процесі шкіл. Підкреслимо, національний характер виховання полягає у формуванні дитини як громадянина України.

Національне виховання учнівської молоді ґрунтується на таких принципах: демократичності; гуманізації; єдності навчальної та виховної діяльності; консолідації учнівства та педагогів в єдину спільноту, об'єднану спільною мораллю та ідеями; послідовності, системності і наскрізності; диференціації та індивідуалізації виховного процесу; єдності теорії та практики.

Відповідно основними завданнями національного виховання учнівської молоді є: формування національної свідомості, виховання поваги й любові до рідної землі й українських традицій; підняття престижу української мови в навчальному середовищі, забезпечення і розвиток україномовного освітнього простору.

В закладах загальної середньої освіти освітній процес спрямований на формування в учнів почуття любові до Батьківщини, її історії, культури, рідної мови, традицій, обрядів і звичаїв, формування патріотичних переконань та поведінки щодо морально-психологічної готовності розбудовувати й захищати Батьківщину, своїми діями сприяти її зміцненню й процвітанню.

Вихованню національної свідомості учнів сприяють такі свята: до Дня захисника України, до Дня рідної мови, до Дня Збройних сил України, до дня святого Миколая, театралізовані вистави «Українські вечорниці», Шевченківське свято тощо.

Варто зазначити і про святкування Дня української вишиванки в закладах загальної середньої освіти. Адже вишиванка — духовний символ українців, рідного краю, батьківської оселі, тепла материнських

рук і кінець кінцем — незнищенності нашого великого народу — української нації.

Отже, зміст національного виховання полягає в систематизованому, послідовному та цілеспрямованому освітньому процесі, спрямованому на формування національної свідомості, гордості, поваги до історії українського народу, його традицій, шанобливого ставлення до національної спадщини.

Література

1. Березівська Л. Д. Реформування загальної середньої освіти в Україні у XX столітті крізь призму джерелознавства: наук.-допом. бібліогр. покажч. / Л. Д. Березівська; НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 251 с.

2. Інноваційні технології виховання патріотизму дітей та учнівської молоді // Матеріали обласної науково-практичної інтернет-конференції / Автор-упоряд.: Ю. М. Зоря. Черкаси: КНЗ «ЧОІППОПП ЧОР», 2016. 182 с.

3. Національно-патріотичне виховання в Україні: наук.-допом. бібліогр. покажч. НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; [упоряд.: Страйгородська Л. І., Пономаренко Л. О., Тарнавська С. В. та ін.; наук. ред. Березівська Л. Д.; бібліогр. ред. Пономаренко Л. О.]. Київ: [б.в.], 2019. 368 с.

4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (Указ Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013). URL: https://pon.org.ua/novyny/2446-nacionalna-strategiya-rozvitku-osviti-v-ukrayini.html.

5. Сухомлинська О. В. Патріотизм як цінність: погляд на історію і сьогодення / Ольга Василівна Сухомлинська. Шлях освіти. 2010. № 2. С. 10–14.

6. Українські педагоги про національно-патріотичне виховання: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.]; [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Зозуля С. М., Філімонова Т. В.; літ. ред. Редько-Шпак Л. В.; рецензенти Сухомлинська О. В., Коляда Н. М.]. Київ: [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2016. 60 с.

Section 6.
PRODUCTION POWER DEVELOPMENT AND REGIONAL ECONOMY

Сажин Виктор Борисович
доктор технических наук, профессор, академик,
директор Фонда
Российский инвестиционно-инновационный Фонд
«Научная Перспектива»
г. Москва, Россия

Сажин Борис Степанович
доктор технических наук, профессор, академик,
советник Фонда
Российский инвестиционно-инновационный Фонд
«Научная Перспектива»
г. Москва, Россия

ВНЕДРЕНИЕ ЭНЕРГО-РЕСУРСОСБЕРЕГАЮЩИХ СУШИЛОК КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНЫХ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ КЛАСТЕРОВ

Сушка — один из самых энергоёмких процессов промышленности, определяющий до 80% тепловых затрат промышленного предприятия в химической и смежных отраслях. Номенклатура высушиваемых материалов включает сотни тысяч наименований в микробиологии, производстве удобрений и ядохимикатов для сельского хозяйства, в пищевой промышленности, химико-фармацевтической отрасли, деревообработке, производстве лакокрасочной продукции, в ряде перерабатывающих отраслей, металлургии и так далее [1; 2; 3; 4].

Среди подлежащих сушке материалов в различных отраслях промышленности более 80% являются дисперсными материалами, для которых наиболее эффективным методом является сушка в активных гидродинамических режимах взвешенного слоя. При активном

гидродинамическом режиме в сушильном аппарате существенно интенсифицируется технологический процесс без снижения экономической эффективности его работы и обеспечивается высокое качество готового продукта с требуемой остаточной влажностью. Следует учесть, что активные гидродинамические режимы существуют не для каждого процесса, так как не всегда на технологический процесс можно эффективно воздействовать средствами гидродинамики.

Активность гидродинамического режима в сушилке определяется учётом характеристик материала как объекта сушки и соответствием технологической задаче. При сушке широкопористых материалов со свободной влагой одним из активных гидродинамических режимов является режим пневмотранспорта, а при сушке тонкопористых материалов этот же режим не будет активным, так как приведет к непроизводительным затратам энергии и не обеспечит решение технологической задачи, соответствующей, так называемой, внутренней задаче [1; 4].

Основными признаками активных гидродинамических режимов являются: развитая поверхность взаимодействия фаз, гидродинамическая устойчивость (стабильность гидродинамической обстановки во времени по всему объему аппарата), приближение гидродинамической модели потоков в аппарате к модели идеального вытеснения, а также увеличение относительной скорости движения фаз, снижение энергоемкости процесса и металлоемкости аппаратов. За косвенный показатель гидродинамической активности аппарата можно принять коэффициент межфазной теплоотдачи с учетом доли тепла, идущей на испарение влаги. Эта доля для активного гидродинамического режима должна быть достаточно большой, чтобы обеспечить экономичность процесса.

Возрастающее применение находят различные варианты закрученных потоков, отличающиеся высокой интенсивностью процесса и позволяющие создавать в аппаратах управляемую гидродинамическую обстановку. Во многих случаях применение таких аппаратов позволяет совмещать сушку и улавливание пылевой фракции в одном и том же аппарате, что важно в экологическом отношении и позволяет экономить ресурсы. Создание ресурсосберегающих и экологически чистых сушильных аппаратов и установок целесообразно осуществлять на базе закрученных потоков, если при этом они позволяют решать технологическую задачу по сушке. Последнее обстоятельство крайне важно и ответ на этот вопрос должен даваться на основе комплексного анализа материалов как объектов сушки.

Так как процесс сушки, в основном, определяется комплексом характеристик влажных материалов, первостепенное значение имеет

выделение важнейших характеристик, разработка методов их получения, классификации и расчета. Наиболее целесообразна классификация влажных материалов, базирующаяся на сорбционно-структурных характеристиках, которые ответственны за диффузионное сопротивление в процессе сушки. В случае внешней задачи массообмена при сушке определяющими являются термические характеристики, а в случае смешанной задачи — сорбционно-структурные характеристики. При этом за базовый показатель целесообразно взять критический размер пор, рассчитанный по десорбционной ветви изотермы сорбции-десорбции с использованием уравнения Томсона-Кельвина [1].

Комплексный анализ влажных дисперсных материалов как объектов сушки показывает, что абсолютное большинство из них высушивается в условиях внешней и смешанной задачи массопередачи, а это означает, что определяющую роль в процессе сушки дисперсных материалов играет гидродинамическая обстановка процесса. Закрученные потоки имеют много принципиальных преимуществ перед другими гидродинамическими режимами взвешенного слоя (режимами псевдоожижения, фонтанирования, пневмотранспорта): гидродинамическая устойчивость высокая интенсивность процесса, возможность сочетания процесса сушки с одновременным пылеулавливанием, относительно небольшое гидравлическое сопротивление, простота конструктивного оформления и ряд других [1; 2; 3; 4].

Учитывая преимущества безуносных сушилок, нами с учениками и сотрудниками были детально рассмотрены модели гидродинамики (включая вопросы структуры потоков, гидравлического сопротивления, движения газовой и твердой фазы, удерживающей способности, разработки методов управления процессами) безуносных сушилок с закрученными потоками, а также сушилок с расширяющимся конусом, предназначенных для обработки комкующихся и истирающихся дисперсных материалов. Вопросом первостепенной важности является согласование требуемого времени обработки материалов в закрученных потоках для достижения требуемой остаточной влажности и времени пребывания частиц материала в аппарате при том или ином режиме закрученных потоков. Комплексный анализ материалов как объектов сушки в сочетании с анализом особенностей и возможностей различных режимов, закрученных потоков позволяет определить область рационального применения того или иного режима и дать соответствующие технические рекомендации по аппаратурно-технологическому оформлению сушилки и сушильной установки для каждого конкретного материала, исходя из разработанного нами набора эффективных типовых решений. Используя принцип соответственных состояний

и данные по кинетике сушки в закрученных потоках модельных материалов, можно рассчитать процесс сушки любого материала без проведения опытов по сушке на лабораторных и пилотных установках на основании комплексного анализа материалов как объектов сушки и определения места исследуемого материала в разработанной нами классификационной таблице [1; 2; 4].

Основным фактором, сдерживающим широкое применение аппаратов с взаимодействующими закрученными потоками, является время пребывания в зоне сушки, не превышающее 3–5 секунд, (за исключением многокамерных и комбинированных аппаратов, у которых время пребывания может быть больше, но значительно сложнее конструкции и управление процессом, вследствие чего существенно сужена область их рационального применения.

Открытый и описанный нами новый режим сушки в аппаратах с вращающимся кольцевым слоем дисперсного материала (СВЗП) существенно расширяет область применения безуносных сушилок со встречными закрученными потоками и позволяет высушивать в них не только широкопористые, но и тонкопористые материалы с размерами пор порядка 60 Ангстрем (с полным улавливанием пылевой фракции продукта).

Нами разработаны основы эксергетического анализа сушильных установок на основе определения эксергетического КПД, что (в отличие от теплового баланса, погрешность которого (как доказано нами) составляет до 40%) гарантирует корректную оценку энергоэффективности сушилок.

Литература

1. Сажин Б. С. Научные основы техники сушки / Б. С. Сажин, В. Б. Сажин. Москва: Наука. 1997. 448 с.

2. Сажин В. Б. Научные основы выбора эффективного сушильного оборудования / В. Б. Сажин, Б. С. Сажин. М.: Химия, 2013. 544 с.

3. Научные основы термовлажностной обработки дисперсных материалов / Б. С. Сажин, В. Б. Сажин. М.: Химия, 2012. 776 с.

4. Sazhin B. and Sazhin V. Scientific Principles of Drying Technology / New York -Connecticut-Wallingford (U.K.): Begell House Inc. 2007. 506 p.

Section 7.
ECONOMY AND NATIONAL ECONOMIC MANAGEMENT

Гбур Зоряна Володимирівна
доктор наук з державного управління,
професор кафедри управління охорони здоров'я
Національна медична академія післядипломної освіти
імені П.Л. Шупика;
головний спеціаліст
Міністерство фінансів України
м. Київ, Україна

ФІНАНСУВАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

В сучасних глобалізаційних умовах головним завданням кожної країни було і залишається забезпечення ефективної роботи системи здоров'я населення, що відображається у національних нормативно-правових актах, але й у міжнародних та європейських. Система охорони здоров'я покликана зберігати та покращувати здоров'я, забезпечувати населення доступними та високоякісними медичними послугами, а це, в свою чергу, потребує належного фінансування.

Забезпечення населення доступними та високоякісними медичними послугами потребує також належного матеріально-технічного забезпечення закладів охорони здоров'я, професійного розвитку та кваліфікації медичних працівників. Проте, найголовнішим фактором, який позначається на розвитку системи охорони здоров'я та якості її медичних послуг є фінансове забезпечення.

Важливим джерелом фінансування охорони здоров'я є кошти державного та місцевих бюджетів. Враховуючи вагомість цього джерела фінансування, воно, на жаль, неспроможне у повному обсязі забезпечити усі потреби сфери охорони здоров'я. Не меншої уваги потребують і додаткові фінансові ресурси, якими є кошти, отримані

з інших джерел, — добровільне медичне страхування та благодійництво [1, с. 358].

Досліджуючи динаміку видатків на охорону здоров'я протягом останніх п'яти років, то можна помітити їх зростання як державного так і місцевих бюджетів, див. рис. 1.

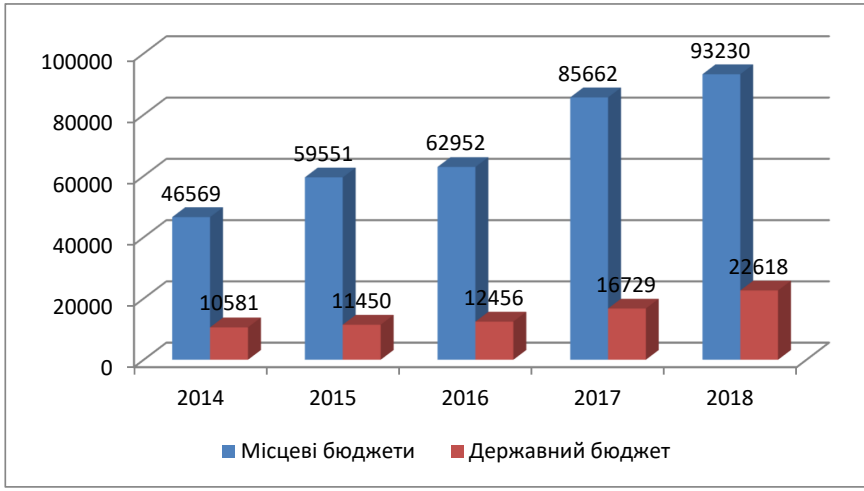

Рис. 1. Динаміка видатків на медицину в Україні я протягом 2014–2018 рр., млн. грн.

Джерело: складено автором на основі [3]

Так, видатки з Державного бюджету України на сферу охорони здоров'я у 2018 році склали 22618 млн. грн., що на 12037 млн. грн. або на 113,8% більше в порівнянні з 2014 роком. В свою чергу, видатки з місцевих бюджетів України на сферу охорони здоров'я протягом 2014–2018 років зросли на 46661 млн. грн. або на 100,2%. Варто зазначити, що видатки на охорону здоров'я у 2018 році становили 2,5% у структурі загальний видатків Державного бюджету України, що на 1% менше в порівнянні з 2014 роком, коли дана частка становила 3,5%. На роботу Міністерства охорони здоров'я України у 2018 році з Державного бюджету України було виділено 23626,6 млн. грн., що на 14977,8 млн. грн. або на 173,2% більше порівняно з 2014 роком, див. рис. 2.

Водночас, варто зазначити, що протягом останніх років збільшилося фінансування медичних послуг з Державного бюджету України. Так, впродовж 2014–2018 років спостерігається зростання видатків на керівництво та управління у сфері охорони здоров'я — на 78,5 млн. грн.

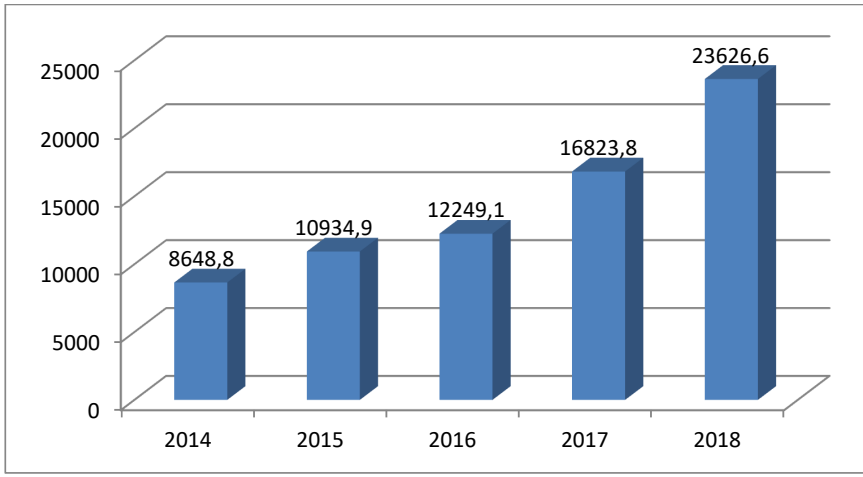

Рис. 2. Динаміка видатків з Державного бюджету України на Міністерство охорони здоров'я України протягом 2014–2018 рр., млн. грн.

Джерело: складено автором на основі [3]

або на 267,9%, діагностику і лікування захворювань із впровадженням експериментальних та нових медичних технологій — на 927 млн. грн. або на 143,3%, санаторне лікування хворих на туберкульоз та дітей і підлітків з соматичними захворюваннями — на 138,2 млн. грн. або на 46,1%, спеціалізовану консультативну амбулаторно-поліклінічну та стоматологічну допомогу — на 32,2 млн. грн. або на 27,4%, лікування громадян України за кордоном — на 601,7 млн. грн. або на 1170,6%, забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру — на 3713,9 млн. грн. або на 166,6%, а також на поліпшення охорони здоров'я на службі у людей — на 59,1 млн. грн.

Проте, не зважаючи на позитивну таку динаміку, рівень фінансування медичних послуг в Україні є недостатній. На відміну від усіх інших галузей охорона здоров'я в Україні майже повністю залежить від державного бюджетного фінансування. Розвиток та залучення інших джерел фінансування стримується недостатнім зацікавленням приватного сектора та дещо негативним ставленням з боку державних органів управління охороною здоров'я до підприємництва у сфері охорони здоров'я в цілому. Тому у сфері фінансування галузі охорони здоров'я першочерговою проблемою є нестача державних коштів, що веде до зменшення обсягів безоплатної медичної допомоги. Дефіцит фінансування не дозволяє здійснювати своєчасне оновлення морально

і фізично застарілого обладнання, а заробітна плата медичних працівників залишається низькою і не залежить від обсягу та якості наданих медичних послуг. Тут можна сказати, що ця обставина є основною причиною постійного підвищення неофіційних платежів населення лікарям [4, с. 166].

Серед проблем, які найбільш гостро стоять перед сферою охорони здоров'я за які вплинули на погіршення якості медичних послуг, можна виділити такі: втрата монополії держави на певні ланки функціонування цієї галузі, що призвело до деструкції стабільності системи охорони здоров'я; недостатність і нестабільність фінансування; руйнування окремих механізмів, що в минулому забезпечували відносно стійкий стан галузі (система матеріально-технічного забезпечення тощо); нерівноправність в одержанні та недостатність гарантій якості медичних послуг; погіршення матеріальних умов працівників системи охорони здоров'я, відтік кваліфікованих фахівців [2, с. 323].

Враховуючи практику іноземних країн систему фінансування медичних послуг можна покращити не лише бюджетне фінансування, але і за рахунок медичного страхування. Найдієвішим методом удосконалення фінансування медичних послуг в іноземних країнах є відмова від бюджетних коштів, натомість активно впроваджується медичне страхування, якому притаманне цільове спрямування внесків. Це дає можливість покращити фінансове забезпечення сфери охорони здоров'я не зважаючи на фінансові можливості пацієнтів. Тому, на нашу думку, на сьогодні доволі важливо докласти максимум зусиль для впровадження медичного страхування в Україні, що дозволить не лише покращити фінансування, але й якість медичних послуг.

Фінансування медичних послуг в системі охорони здоров'я України як з державного бюджету, так і місцевих бюджетів, є недостатнім та не дає змогу повною мірою виконувати основоположні конституційні вимоги. Проте, варто зазначити, що разом із доволі критичним недофінансуванням даної сфери впродовж тривалого періоду загострюється проблема неефективності та нецільового використання виділених державною грошових коштів. На нашу думку, вище наведені проблеми можливо розв'язати за допомогою впровадження страхової медицини, яка дасть змогу населенню України не лише отримувати високоякісні медичні послуги, але й дозволить ефективно контролювати раціональне використання грошових коштів страховими компаніями.

Література

1. Бондар А. В. Фінансування галузі охорони здоров'я в Україні та у зарубіжних країнах / А. В. Бондар // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2011. № 720. С. 357–364.

2. Мартусенко І. В. Трансформація фінансування системи охорони здоров'я в Україні та зарубіжних країнах / І. В. Мартусенко, Т. Д. Сіташ // Проблеми економіки. 2013. № 1. С. 321–325.

3. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu

4. Сіташ Т. Д. Фінансування системи охорони здоров'я в Україні: тенденції та реформування / Т. Д. Сіташ // Механізм регулювання економіки. 2012. № 1. С. 164–169.

Section 8.
ECONOMY AND ENTERPRISE MANAGEMENT

Великих Ксения Александровна
кандидат экономических наук,
доцент кафедры менеджмента и публичного администрирования
Харьковский национальный университет городского хозяйства
имени А.М. Бекетова
г. Харьков, Украина

СТРАТЕГИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ В УПРАВЛЕНИИ ОРГАНИЗАЦИЕЙ

Одной из проблем, с которыми сталкиваются большинство организаций в Украине, является отсутствие финансового и стратегического планирования и отсутствие знаний о своем месте на рынке. Первым шагом, который должны сделать организации, осознание реальной важности планирования успеха их действий. Необходимо выявить свои сильные и слабые стороны, перечислить действия, которые следует предпринять в связи с возникшими проблемами, создать правила, которые необходимо соблюдать для формирования краткосрочного и долгосрочного стратегического планирования. Цель планирования — предвидение потребностей и требований, быстрое и эффективное предоставление ответов для решения проблем, контроля рисков и неопределенностей, создание направлений, которые считаются пригодными для организации. Идея стратегического планирования заключается не только в том, чтобы генерировать стратегии, но и организовывать их, делать их работоспособными, помогать руководству организации действовать в рамках заранее определенного плана. Создание и освоение возникают возможностей — непростая задача, но это самая надежная возможность ориентированного на будущее организационного улучшения. Методология стратегического планирования может быть введена в частных компаниях всех размеров, в государственном секторе и в некоммерческих организациях.

Стратегическое планирование — это процесс определения целей организации, необходимых ресурсов для их достижения и политики, направленной на использование и приобретение этих ресурсов [1].

Стратегию можно рассматривать как направление или курс действий, которые необходимо соблюдать в будущем. Стратегия, следовательно, будет заключаться в создании плана действий, направленного на создание уникальной и ценной позиции для организации. Она должна быть последовательной в своем поведении на протяжении всего курса.

Стратегия это — шаблон принятия решений, который определяет и раскрывает задачи и цели фирмы, задает ее основную политику и планы реализации поставленных целей [2].

Целью разработки стратегии является определение действий, которые будут предприняты для достижения целей и задач организации.

Основные компоненты, используемые в стратегическом планировании, следующие:

- представление о компетенции, то есть понимание сильных сторон организации и потенциальных возможностей;
- определение ключевых моментов развития организации и сосредоточение внимания на них;
- обеспечение конкурентного преимущества благодаря инновациям, снижение себестоимости и цены;
- эффект синергии;
- постоянный анализ внешних и внутренних факторов окружающей среды, возможностей и угроз для организации, сильных и слабых ее сторон;
- понимание стратегических потребностей в трудовых, финансовых и материальных ресурсах; обеспечения их оптимального использования [3].

Обычно организация надеется сделать свои сильные стороны полезными, уменьшить, устранить или исправить свои слабости, уклониться от угроз и иметь реальный план работы.

Этот рабочий план должен содержать:

- основные допущения, которые следует учитывать в процессе;
- что ожидается от процесса организации; какие пути пойти;
- как и где распределять ресурсы;
- что делать, как это делать, когда это делать;
- кому и где следует реализовывать планы действий.

Ниже приведены упорядоченный набор процедур в логической последовательности, который позволит организации строить и реализовывать стратегическое планирование лучшим образом.

1. Стратегический диагноз или аудит: это этап стратегического планирования, на котором организация готовит два отдельных анализа, один внутренний и один внешний. Анализ текущей ситуации в организации имеет первостепенное значение и проводится людьми, которые представляют различную информацию, анализируя и выясняя аспекты, структурно связанные с внутренней и внешней реальностью организации. Цель состоит в том, чтобы представить видение организации, то есть границы, которые ключевые разработчики организации имеют в виду для более долгосрочного и более широкого подхода. Внутренний анализ направлен на все, что представлено в организации, путем сопоставления анализа сильных и слабых сторон.

Оба исследования проводятся в организации путем анализа функциональных областей, сравнивая эффективность этих областей с организациями с высоким потенциалом. Эти оценки эффективности должны проводиться в области финансов, производства, инноваций и организационного совершенствования. Наличие контроля над этими переменными делает организацию еще более эффективной в решении этих проблем.

2. Следующим шагом является установление задач, целей и стратегий. На этом этапе важно знать, куда и каким путем организация хочет идти. С установлением этих пунктов следует определения действий, которые будут разработаны для достижения этих задач и целей. Объединение всех этапов помогает в полной разработке проектов и планов действий.

Планы являются ничем иным, как официальным документом, который состоит в консолидации информации и мероприятий, разработанных в процессе планирования. Это можно рассматривать как предел формализации планирования. Они представляют собой статическое представление о планировании, при котором учитываются затраты и выгоды от принятия решений. Планы четко и недвусмысленно разбиты на: стратегии и подстратегии, программы, бюджеты и цели. Необходимо разрабатывать экономико-финансовые прогнозы стратегического планирования, всегда связывая это с организационной структурой организации.

3. Стратегический контроль результатов: нет смысла правильно выполнять все шаги, если вы не можете контролировать разработанные процессы в долгосрочной перспективе. Учитывая это, стратегический контроль результатов по отношению к целям и оценка стратегического планирования имеет важное значение.

Организационный контроль может осуществляться на:

– уровнях (стратегическом, тактическом и оперативном);

– средствах (аудит, системы показателей, информационные системы, информационные технологии и инструмент сбалансированной системы показателей);
– периодах (проверка повторная проверка, просмотр).

Основная идея мониторинга заключается в проверке того, как организация добивается желаемого результата.

Таким образом, можно сделать вывод, что стратегическое планирование — это инструмент управления, который имеет постоянный, непрерывный и циклический процесс, который помогает организациям устанавливать приоритеты, которые следует практиковать во внутренней среде, выстраивать видение будущего, управлять ежедневными решениями, всегда идти в намеченном направлении, делая работу более эффективной.

Литература

1. Ильиных Ю. М. «Стратегическое планирование и эффективность управления экономическими системами» // Современные наукоемкие технологии, 2005. № 1. С. 33–35.

2. Эндрюс К. Концепция корпоративной стратегии // Минцберг Г., Куинн Дж. Б., Гошал С. Стратегический процесс. СПб.: Питер, 2001.

3. Шогенов Б. А., Жемухов А. Х. «Теоретические проблемы стратегического планирования в экономических системах» // Terra Economicus, 2007. Т. 5. № 2–2. С. 355–357.

Гавриленко Микола Миколайович
генеральний директор
ПрАТ «Укртранснафта» НАК «Нафтогаз України»
м. Київ, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ — ПРЕРОГАТИВА ЗМІН У ДІЯЛЬНОСТІ ПРИРОДНИХ МОНОПОЛІЙ

В умовах сьогодення цифрові технології стали базою для створення як нових продуктів, так і цінностей, властивостей. Такі зміни містять підґрунтя для отримання конкурентних переваг, особливо для монополістів, чи не на всіх ринках і призводять до появи нових, унікальних систем і процесів, що складають їх нову значимість. До цифровізації схильні більшість видів діяльності, які звичні для громадян.

В Україні проєкт цифровізації був започаткований ще у 2015 р. на Всесвітньому економічному форумі. Проте він був вузькоспрямованим, так як охоплював такі галузі економіки: товари народного споживання, електроенергетику, автомобілебудування, охорону здоров'я, ЗМІ і логістику. Згодом, упродовж наступних двох років, він розширив спектр свого спрямування, так як його дія поширилися ще на: страхування, авіацію, готельну справу, професійні послуги та телекомунікації, видобуток нафти й газу, хімічну та гірничодобувну промисловість. Стратегія єдиного ринку, — дорожня карта для забезпечення розкриття повного потенціалу Єдиного цифрового ринку як одного з десяти політичних пріоритетів Єврокомісії, яку представила комісія ЄС у 2015 р.; спрямована на усунення бар'єрів, підвищення довіри до онлайн операцій, зменшення адміністративного тягаря, тощо.

Хоча вітчизняне суспільство зацікавлене у цифровізації, оскільки від цього процесу залежить розвиток економіки, приплив інвестицій, поява нових робочих місць, розвиток малого та середнього бізнесу, потенційна робота у глобальних спільних європейських проєктах, проте в умовах сьогодення має місце як вітчизняна нерозвинена державна нормативно-правова база щодо регулювання процесу розбудови цифрової економіки, так і невизначеність характеру взаємодії учасників цього процесу.

Починаючи з минулого року вітчизняні орієнтири щодо цифровізації значно активізувалися, зокрема з 9 вересня 2019 року розпочало свою роботу Міністерство цифрової трансформації України, яке, власне, відповідає за формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, відкритих даних, національних електронних інформаційних ресурсів, інтероперабельності, впровадження електронних послуг та розвиток цифрової грамотності громадян [1]. Також до компетенції новоствореного органу належить розвиток широкосмугового доступу до інтернету, телекомунікаційних мереж та IT-індустрії.

Зважаючи на вищезазначене на вітчизняній арені було виокремлено основні напрями, що представлені Єврокомісією в комплексному програмному документі «Єдиний цифровий ринок для Європи», зокрема:

- кращий доступ до інтернету для споживачів та підприємств;
- створення належних умов для регулювання передових цифрових мереж;
- розбудова цифрової економіки через інвестиції, оперативну сумісність та стандартизацію.

Амбітні цілі міністерства вказують на те, що за умови інтенсивної цифровізації до 2024 року вдасться: перевести 100% усіх публічних послуг для громадян та бізнесу онлайн; забезпечити 95% транспортної інфраструктури, населених пунктів та їхні соціальні об'єкти доступом до високошвидкісного інтернету; навчити 6 млн. українців цифрових навичок; підвищити частку IT у ВВП країни до 10% [1]. Зважаючи на перелік послуг, які частково надає і буде надавати у найближчій перспективі Міністерство цифрової трансформації і Комітет з питань цифрової трансформації, стратегічні цілі є доволі реалістичними. Серед стратегічних видів державних послуг онлайн слід віднести: e-Health, запуск сервісу Дія, електронний кабінет, Mobile app, єМалятко, паспорт разом з ІПН, прописка дитини онлайн, е-Пенсія, SmartID, MobileID, цифрові посвідчення громадянина, держава без довідок, е-Резидентство, трембіта, кабінет забудовника, банківський рахунок для бізнесу онлайн, е-Вибори, е-Перепис, ID-картка з електронним підписом, автоматизація роботи ЦНАПів, брендинг сервісу Дія.

За результатами доповіді Українського інституту майбутнього «Україна 2030Е — країна з розвинутою цифровою економікою» можна виокремити два сценарії розвитку цифрової економіки України. Зокрема залежно від оцінки критичності та необхідності здійснення швидких та глибоких змін у традиційному економічному укладі слід виділити інерційний (еволюційний) і цільовий (форсований) сценарії [2].

Якщо українська економіка дотримуватиметься першого сценарію, то вона залишиться неефективною, так як матиме місце трудова

міграція, висококваліфіковані спеціалісти будуть унеможливлені у робочих місцях, продукція буде неконкурентоспроможною.

Другий сценарій є більш наближеним до стратегічних орієнтирів Міністерства і Комітету цифрової трансформації, так як він передбачає перехід до цифровізації за 3–5 років. За таких умов Україна до 2030Е стане європейським лідером у галузі інновацій та нових технологій, перетвориться на інтелектуальний хаб, де буде створено найпривабливіші в регіоні умови для розвитку потенціалу людей [1; 2]. Якщо представити результати форсованого сценарію у цифрах, то до 2030Е: 65% становитиме частка цифрової економіки в загальному ВВП України; 99,9% об'єктів домоволодінь матимуть широкосмуговий доступ до мережі Інтернет; буде 100% покриття території України 4G-5G; 99% усіх автомобільних і залізничних магістралей та 95% сільської місцевості буде покрито технологіями мобільного Інтернету; 99,9% громадян матимуть цифрову ідентифікацію (citizen-card, Mobile ID) та технічні можливості користуватися довірчими послугами тощо.

У контексті цифровізації доктор Тіс Петерсен (старший радник, Bertelsmann Stiftung) звертає увагу на природні монополії. Його думка ґрунтується на тому, що створення ринкової влади та монополій в цифровій економіці ще більше сприяє тому, що компанії можуть ускладнити перехід на іншого постачальника за рахунок збільшення витрат, що створить ефект блокування [3]. У багатьох випадках високі витрати на комутацію заважають клієнтам переходити на той самий продукт, що коштує менше. Це може означати, що конкуренти не можуть встановити себе, навіть якщо вони мають кращу продукцію за вигіднішими цінами. При цьому Тіс Петерсен виділяє як мінімум чотири причини, що вказують на те, що монополії є економічною та соціальною проблемою:

- монополії вимагають вищих цін, оскільки у них немає конкуренції. Вищі ціни знижують купівельну спроможність споживача, а отже, зменшують можливості споживання;
- монополіст, навіть в якості єдиного покупця, має ринкову силу, з якою він може знизити ціни і заробітну плату. Є дані про те, що поява таких фірм, як Google, Apple, Amazon, Facebook та Uber, сприяє зниженню чи підвищенню заробітної плати [4];
- без конкуренції не потрібно монополісту покращувати якість своєї продукції та знижувати ціни на свою продукцію за рахунок технологічного прогресу. Центральна перевага ринкової економіки для споживачів — покращення постачання продукції за нижчими цінами — не виникає;

– економічна влада може стати політичною силою. Фірми Superstar відіграють важливу роль як роботодавців, так і платників податків. Це збільшує ймовірність того, що керівники політичних рішень прислухаються до цих компаній та їх часткових інтересів.

Як підсумок слід зазначити, що майже всі економісти згідні з тим, що цифрові технології в майбутньому ставатимуть все більш важливими для виробничих процесів. Тому можна припустити, що виробничі процеси з часом ставатимуть все більш капітальними та технологічними — не тільки в розвинених економіках, але й у всьому світі. Відтак цифровізація своєї власної економіки стає необхідною умовою для забезпечення і підвищення добробуту країни. Щодо цифровізації природних монополій, то слід зазначити, що традиційні інструменти антимонопольної політики швидко виходять за межі, тому необхідно впроваджувати зарубіжних досвід для вирішення вищезазначених проблем. В іншому випадку мало глобальних монополій можуть збільшити свій прибуток за рахунок споживачів і працівників.

Література

1. Офіційний сайт Міністерства та Комітету цифрової трансформації України. URL: https://thedigital.gov.ua/

2. Стратегія «Україна 2030е — країна з розвинутою цифровою економікою». URL: https://strategy.uifuture.org/

3. Dr. Thieß Petersen. Will the Digital Economy Change the Rules of the Game in the World Economy? // Monopolies and Superstar Firms. 22 February, 2019. (https://ged-project.de).

4. David Autor et al., The Fall of the Labor Share and the Rise of Superstar Firms, NBER Working Paper Series, Working Paper 23396. Cambridge, MA 2017 (https://economics.mit.edu/files/12979).

Крамар Олег Михайлович
викладач
Львівський університет бізнесу та права
м. Львів, Україна

Науковий керівник:
Скриньковський Руслан Миколайович
кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри
Львівський університет бізнесу та права
м. Львів, Україна

ТЕОРІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ЗАСАДАХ НОРМУВАННЯ ПРАЦІ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ ВИТРАТ РОБОЧОГО ЧАСУ У СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Як відомо, з-поміж безлічі проблем, що сьогодні стоять на шляху розвитку сучасних підприємств та суб'єктів господарювання визначальне місце слід надати проблемам нормування праці та оптимізації витрат робочого часу у системі менеджменту. Раціональна організація робочих місць персоналу підприємства та економічне і ефективне використання ними робочого часу — запорука успіху будь-якого підприємства. Тому для вирішення цих проблем і отримання запланованого результату перед системою менеджменту підприємства поставлено ряд завдань з удосконалення нормування праці і оптимізації витрат робочого часу.

Перш ніж приступити до вирішення цієї проблематики, доцільно розкрити зміст поняття «нормування праці».

Відтак, нормування праці на підприємстві виступає ключовою функцією системи управління ним, суть якої базується на удосконаленні процесів організації виробництва та праці [1]. Водночас з'ясовано, що нормування праці — це процес визначення міри праці, який виражається нормою праці, що є необхідною для здійснення процесів планування трудової діяльності персоналу та розрахунку рівня їх оплати праці. Також нормування праці виступає, так би мовити, сполучною ланкою між системою менеджменту підприємства

і досягненням поставлених перед нею мети, цілей та завдань функціонування підприємства [2].

В основу нормування праці покладено вирішення таких завдань [3]: 1) знизити рівень трудомісткості робіт підприємства, зокрема стосовно нормування праці; 2) підвищити гнучкість норм праці і інструментів їх встановлення; 3) підвищити точність нормативів і норм праці; 4) забезпечити використання лише тих методів нормування праці, які є найбільш прийнятними та найбільш точно відображатимуть операції та процеси виробництва на підприємстві; 5) підбирати до кожної операції чи процесу виробництва лише ті норми, які є найбільш оптимальними.

Поряд з тим, норми праці визначають оптимальні величини витрат і структуру робочого часу, із якими відбувається порівняння фактично виконаної роботи. У відповідності до особливостей функціонування підприємства розрізняють такі норми праці, як норми часу, виробітку, обслуговування, чисельності, підготовчо-заключного часу, оперативного часу, часу обслуговування робочого місця, часу на відпочинок та особисті потреби, а також науково обґрунтовані норми, дослідно-статистичні норми, деталізовані чи диференційовані норми, укрупнені норми, місцеві, районні, галузеві чи міжгалузеві норми [1].

Акцентуючи увагу на методах нормування витрат праці, то тут доцільно відзначити їх поділ на 2-ві основні групи [1; 3]: 1) аналітичні методи, до яких належить аналітично-дослідницький метод (застосовується з метою визначення витрат часу на здійснення ряду операцій чи якоїсь окремої операції) та аналітично-розрахунковий метод (застосовується для визначення витрат часу на операції за рахунок використання науково обґрунтованих міжгалузевих нормативів); 2) сумарні методи, до складу яких відноситься дослідницький метод (необхідний для виміру витрат часу на виконання окремої операції чи на виробництво певного виробу), статистичний метод (враховує раніше встановлені дані витрат часу на проведені операції для операцій, які проводяться і є аналогічними) та порівняльний метод (базується на порівняльному аналізі витрат часу на аналогічну операцію чи аналогічний виріб).

Окреме місце у теорії управління персоналом на засадах оптимізації витрат робочого часу посідають методи встановлення витрат робочого часу. Як правило, сюди належать методи прямого спостереження та методи моментальних спостережень. Відтак, методи прямого спостереження поділяються на [1]: 1) спостереження (базується на зборі реальних даних); 2) хронометраж (передбачає проектування раціональної структури операцій чи процесів та буває як безперервним чи

вибірковим); 3) фотографія робочого дня (відображає інформацію про витрати робочого часу за робочий день); 4) самофотографія робочого дня (здійснюється безпосередньо працівниками внаслідок заповнення відповідних документів спостереження стосовно витрат ними робочого часу); 5) фотохронометраж (проводиться спостерігачем щодо визначення витрат робочого дня і тривалості здійснення певної операції).

Поряд з тим, методи моментальних спостережень базуються на теорії ймовірності та математичній статистиці. Завдяки їх застосуванню можна провести аналіз структури робочого часу досить великої чисельності персоналу і, при цьому, не проводити таке спостереження безперервно [1].

Дослідження доводять також і те, що важливе місце у системі управління витратами робочого часу на підприємстві посідає застосування балансового методу. Так, науковець Т. Чайка [4] зазначає, що балансовий метод дозволяє встановити рівновагу між нормативною тривалістю робочого часу та оптимальною інтенсивністю праці. Попри те, проведення оптимізації цієї рівноваги дозволить не лише вдосконалити технологію виробництва та організації праці, але і у перспективі впровадити високотехнологічне обладнання [4].

Що стосується практичних рекомендацій у цьому напрямі, враховуючи інформацію [5–8], то тут необхідно підтримати думку С. Кучеренко та Л. Леваєвої [9] про те, що нормування праці сприяє раціональному розміщенню працівників підприємства і доцільному використанню ними робочого часу у системі менеджменту, впливає на вдосконалення виробництва і організації праці. Тут слід відмітити, що для удосконалення нормування праці на підприємстві необхідно впровадити (реалізувати) такі ключові заходи, а саме [9]: 1) розробити цілісну та якісну систему нормування праці на підприємстві; 2) скоротити чисельність персоналу, яка не виконує норм виробництва; 3) забезпечити досягнення високого рівня нормування праці для всього персоналу підприємства; 4) забезпечити досягнення рівноваги між нормами праці і тарифними ставками, що дозволить раціонально регулювати працю персоналу підприємства; 5) здійснювати підготовку та підвищення кваліфікації фахівців, до компетенції яких належить питання нормування праці на виробництві.

Література

1. Бутенко Д. С. Теорія управління персоналом на засадах нормування праці та дослідженні витрат робочого часу / Д. С. Бутенко // Молодий вчений. 2019. № 1(2). С. 433–437. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_1%282%29__44

2. Серединська В. М. Аналіз системи нормування праці на підприємстві / В. М. Серединська, О. М. Загородна, І. В. Спільник // Економічний аналіз. 2015. Т. 19(2). С. 136–147. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2015_19%282%29__22

3. Яременко В. А. Напрямки розвитку нормування праці / В. А. Яременко, Ю. А. Малашенко // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Економіка. 2011. Вип. 17. С. 336–342.

4. Чайка Т. Ю. Можливості застосування балансового методу при управлінні витратами робочого часу на підприємстві / Т. Ю. Чайка // Економіка і регіон. 2014. № 6(49). С. 28–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2014_6_7

5. Скриньковський Р. М. Діагностика в системі менеджменту підприємства / Р. М. Скриньковський, Г. Павловські // Проблеми економіки. 2016. № 3. С. 199–205.

6. Шпак О. Г. Аналіз продуктивності праці персоналу підприємства і діагностика резервів її зростання / О. Г. Шпак, Р. М. Скриньковський // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2017. Вип. 2. С. 62–65.

7. Skrynkovskyy R. Comprehensive Assessing the Enterprise Development Considering the Educational and Professional Potential of Employees in Management System / R. Skrynkovskyy, T. Protsiuk, O. Ogirko, N. Pavlenchyk // Journal of Applied Management and Investments. 2018. Vol. 7, No. 4. P. 246–255.

8. Skrynkovskyy R. Improvement of the express diagnostics of the production activity of the enterprise taking into account the method of determining the optimal production programs in the operational management system / R. Skrynkovskyy, N. Pavlenchyk, F. Horbonos, T. Protsiuk // Technology Audit and Production Reserves. 2018. Vol 6, No 4(44). P. 4–10. doi: https://doi.org/10.15587/2312-8372.2018.147968

9. Кучеренко С. Ю. Особливості організації та нормування праці в Україні / С. Ю. Кучеренко, Л. Ю. Леваєва // Економічний вісник університету. 2019. Вип. 40. С. 96–101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2019_40_14

Central European Education Institute (Bratislava, Slovakia)
National Institute of Economic Research (Batumi, Georgia)
Batumi Navigation Teaching University (Batumi, Georgia)
Regional Academy of Management (Kazakhstan)
Public Scientific Organization «Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration» (Kyiv, Ukraine)
Supported by
Financial and Economic Scientific Union and
Publishing house «INTERNAUKA» (Kyiv, Ukraine)

Abstracts of scientific papers

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE:

«SCIENCE AND GLOBAL STUDIES»

Bratislava, Slovakia

30 December 2019

Published in original edition

Address: Ukraine, Kyiv, st. Pavlovskaya, 22, of. 22
Contact number: +38(044) 222-5-889
E-mail: info@frada.com.ua
http://frada.com.ua
http://inter-nauka.com

Signed to print 29.01.2020. Format 60×84/16
Offset paper. Garniture SchoolBookAC. Duplicator printing.
Issue 100. Order № 435.
Negotiable price. Printed from the finished layout.

Printed by Publisher PLC «Center for Educational Literature»
Certificate on making the subject of publishing in state register of publishers, manufacturers and distributors of publishing products: Series DK № 2458 от 30.03.2006